

Boomzorg

HET VAKBLAD VOOR BOOMVERZORGING EN BOOMBEHEER IN DE OPENBARE RUIMTE

Groen
Techniek
Holland 2019
10 | 11 | 12 sept

BIODIVERSITEIT KOMT NIET UIT EEN POTJE

Entomoloog Henk Vlug tempert optimisme over
stimuleren biodiversiteit voor bestrijding EPR

*'We are
in need of
climate trees!'*

Soms mag je je
eigen boom
niet kappen

Groene metamorfose
voor IJsselkade
in Zutphen

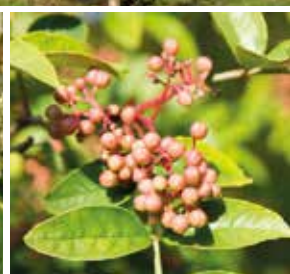
Bomen voor bijen

Bomen zoeken op nectar- en pollenwaarde

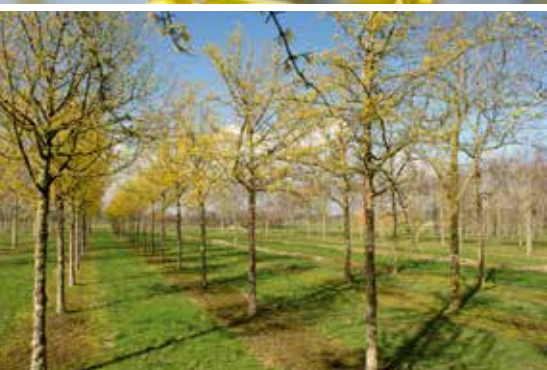
Bijen en vlinders een handje helpen door hun favoriete bomen aan te planten? De TreeEbb maakt dat voortaan wel heel makkelijk. Onlangs is een nieuwe functie aan de bomenzoektool toegevoegd: de nectar- en de pollenwaarde van voedselplanten voor bijen en andere insecten. Daarmee is dus niet alleen te selecteren DAT een boom een waardplant is, maar ook WAT de specifieke nectar- en/of pollenwaarde is. De beste bomen voor bijen? We presenteren in de TreeEbb bijna 300 soorten met nectarwaarde vijf!

.....

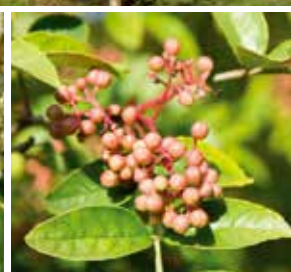
Bomen voor bijen

Bomen zoeken op nectar- en pollenwaarde

Bijen en vlinders een handje helpen door hun favoriete bomen aan te planten? De TreeEbb maakt dat voortaan wel heel makkelijk. Onlangs is een nieuwe functie aan de bomenzoektool toegevoegd: de nectar- en de pollenwaarde van voedselplanten voor bijen en andere insecten. Daarmee is dus niet alleen te selecteren DAT een boom een waardplant is, maar ook WAT de specifieke nectar- en/of pollenwaarde is. De beste bomen voor bijen? We presenteren in de TreeEbb bijna 300 soorten met nectarwaarde vijf!

.....

Groen Techniek Holland 2019

10 | 11 | 12 sept

Drie demodagen lang hét vakevenement
voor professionals in de openbare ruimte
Walibi-Biddinghuizen

www.groentechniekholland.nl

- ruim 450 merken op 125.000 m² beursterrein
- groot aanbod exposities én demonstraties van machines en gereedschappen
- op centrale locatie, goed bereikbaar en dichtbij parkeren

TREE INDUSTRY PERSONALITY

**Voor al uw rooi- en
snoeiwerkzaamheden**

Kortenhoeft
Tel: 06-21225226
www.robvandenhoek.nl

Van Asch groenvoorziening

T: 030-656 3016
M: 06-54942530
info@vanaschgroenvoorziening.nl
www.vanaschgroenvoorziening.nl

Markelo: 0547-750 900
Dedemsvaart: 0523-611 176
info@boomspecialist.nl
www.boomspecialist.nl

Onderzoek, advies, snoei
ETW, ETT

Laan van Mertersem 15
Breda, 076-520 3909
info@B-vier.nl
www.b-vier.nl

**VERMEULEN
BOOMADVIES**
adviseur - taxateur - liefhebber
- deskundige - fotograaf -
beschermer - verzorger
Specialist in advies en beheer van
monumentale en veterane bomen
roel@vermeulenboomadvies.nl
06-11 36 06 02
www.vermeulenboomadvies.nl

**Boomtechnisch onderzoek
advies & taxatie**

Burg. Kerssemakersstraat 40
8101 AP Raalte
T: 0572-364 400
M: 06-518 904 42
E: info@expedio-arbori.nl

**Inventarisatie | onderzoek
advies | snoeien | Vellen**
info@boomontzorging.com
www.boomontzorging.com

- Robert van Stuyvenberg
06-15699852
- Aernout Theunissen
06-23290014

*Snoeien, rooien, verplanten
VTA controle, advies
Treeworker, Tree Technician*

T: 0525-653695
M: 06-51061686
info@boomtuintechniek.nl
www.boomtuintechniek.nl

Boomadviesdiensten Heusden
Boomtechnisch onderzoek, VTA,
Boomeffectanalyse,
(Picus-) geluidstomografie
T: 06-12330613
info@boomkarwei.nl

Tel: 06-451 855 50
Internet: www.bas-boomverzorging.nl
E-mail: info@bas-boomverzorging.nl

**Boomverzorging en
Groenvoorziening**

Treviso 13
2921 BJ Krimpen aan den IJssel
T: 0180-515844
info@denboergroen.nl
www.denboergroen.nl

**Adviseurs voor: Bomen,
Grootgroen, Flora&Fauna**

Van Pallandtlaan 10
6998 AW Laag-Keppel
T: 0314-642 221
info@forestgroenconsult.nl
www.forestgroenconsult.nl

**Boomtechnisch adviseur
European Tree Technician**

Hardervijkerstraat 35
3881 ED Putten
T: 0341-370290
M: 06-46206749
info@boomadviesduifhuizen.nl
www.boomadviesduifhuizen.nl

Vestiging Veluwe

Hoorn 2
6713 KR Ede
T: 0318-614 227
info@ablboomverzorging.nl
Vestiging Twente
Lichtenbergerweg 4
7462 PT Rijssen-Holten
T: 0548-621 812
www.ablboomverzorging.nl

Windhoek 5
7345 EH Wenum Wiesel
T: 055-3121041
F: 055-3120728
bouwmeester@treeworker.nl
www.treeworker.nl

stedelijkgroen.com

Geef groei de ruimte
StedelijkGroen bv

Bosland adviesbureau
Peter Brautigam | Ido Borkent

**VTA-rapportages
FFW-checks**

Waalwijk 24
6677 MB
Slijk-Ewijk
0481-482 556
0653-847 171
bosland@planet.nl

**Expert advies voor
bomen in de stad**

25 jaar ervaring
T: 020-411 87 53
couenberg@natura-ingenium.nl
www.natura-ingenium.nl

BOOMVERZORGING • GROENVORZIENING

HEEMSTEDE tel. 023-5848041
www.mensebv.nl

DE GROENE VALLEI

Leendert Jan van Santen

Cozijnsenlaan 25
3772NP Barneveld
T: 06-511 446 87
info@degroenevallei.nl
www.degroenevallei.nl

Tarzan Boomspecialisten

Snoei & Kap - onderzoek,
inventarisatie, aanplant, detachering
T: 0297-582994
f@tarzan.eu
www.tarzan.eu

Bloemendaalseweg 68a
2804 AB Gouda
T: 06-22420943
info@hovenier-boomverzorging.nl
www.hovenier-boomverzorging.nl

Boomverzorging

Dwaziewegen 17
9301 ZR Roden
T: 050-501 53 46
M: 06-53240346
vosgroenverzorging@planet.nl
www.vosroden.nl

AGRO "DE AREND" BV

Uw partner
met visie voor
de kweker!
Agro "De Arend" BV
Tuissestraat 95 tel. 0488 - 485275
4041 CS Kesteren info@agrodearend.com
www.agrodearend.com
FELCO

Boomkwekerij Denissen
Alle soorten bos- en haagplantsoenen
www.boomkwekerijdenissen.nl

043

Bomen groeien niet tot in de hemel

Ruim 165 overheidsorganen, van ministeries, provincies, gemeentes, waterschappen tot maatschappelijke instellingen, hebben het manifest maatschappelijk verantwoord inkopen ondertekend. Toch blijft de vraag achter bij het groeiende aanbod.

024

Groene metamorfose voor IJsselkade in Zutphen

De IJsselkade in Zutphen heeft een flinke metamorfose ondergaan. De kade is omgetoverd tot een langgerekt, stedelijk rivierpark dat aantrekkelijk is voor inwoners en toeristen, met trappen waar je heerlijk kunt zitten en voldoende groen. De bodem is bewerkt voor een optimaal resultaat. André Huinink, bomenliefhebber en toezichhouder groen bij de afdeling civiele werken van de gemeente Zutphen: 'Ik vind het fantastisch om er te wandelen, met uitzicht op de nieuwe kade.'

014

030

Going nuts

Het voornemen van de redactie om dit keer Corylus of hazelnoot onder de aandacht te brengen werd in de markt met niet al te veel enthousiasme begroet. 'Corylus is toch niks'of 'Daar zit toch geen enkele fatsoenlijke boom bij. Gelukkig durfde hofdendroloog JP Mauritz de uitdaging aan om het tegenovergestelde te bewijzen.

044

'Wat is "goed"? Kwaliteitsomschrijvingen van plantmateriaal zijn te subjectief'

Hoe omschrijf je de kwaliteit van plantmateriaal en hoe beoordeel je die? Dat blijkt in de praktijk erg lastig, aldus Herman Wevers van Alles over Groenbeheer, vooral het volledig objectief omschrijven en meten, waardoor de eeuwige discussies blijven bestaan.

048

058

Je kunt de (klim)boom in

Leg die iPad opzij, de klimboom heeft de toekomst! Acht op de tien kinderen antwoordt op de vraag 'Hoe speel je het liefst?' met: 'Een hut bouwen, klimmen of een boomhut maken.' Het enthousiasme van de kinderen tijdens het event Up-A-Tree ondersteunt dit.

Vragen of opmerkingen?

Nino Stuivenberg
Vakredacteur
E: nino@nwst.nl
T: 024-360 2454
M: 06-33429078

Alberto Palsgraaf
Uitgever
E: alberto@nwst.nl
T: 024-360 2454
M: 06-20436728

Dr. Wendy Batenbrug, Terra Nostra

Eikenprocessierups- problematiek beheersbaar met juiste visie

Deze zomer was het code rood. Niet alleen vanwege de hoge temperaturen, maar ook door de grootschalige aanwezigheid van de eikenprocessierups (EPR). Henry Kuppen, directeur van Terra Nostra, werd door Jan en alleman geraadpleegd over dit insect. Hij is blij met het Kennisplatform Processierups, waardoor de kennis over de EPR wordt gebundeld en er een gezamenlijk plan de campagne zal worden uitgevoerd.

Elftal nieuwe boomtechnisch adviseurs in het noorden

Wie voorheen de Helicon-opleiding tot boomtechnisch adviseur wilde volgen, kon uitsluitend terecht bij de locatie in Eindhoven. In samenwerking met TerraNext heeft Helicon de opleiding nu ook naar het noorden van het land gehaald. Eind oktober werd de avondopleiding voor het eerst gegeven in het Drentse Eelde. Dat bleek direct een succes: alle elf cursisten behaalden hun diploma.

VERDER

- 008 Kort nieuws
- 012 Soms mag je je eigen boom niet kappen
- 020 Biodiversiteit komt niet uit een potje
- 027 Kleine bosjes, groot effect
- 037 Boom in Beeld: *Corylus*
- 038 Boombeheerder Lips: 'Wij streven ernaar om het aantal meldingen drastisch te verlagen'
- 054 Agro de Arend spreidt zijn vleugels
- 060 Professioneel en duurzaam groenonderhoud
- 062 'We are in need of climate trees!'
- 066 Hoofdredactioneel

De toekomst van i-Tree

Na het uitbrengen van de Europese versie van i-Tree Eco en de presentatie van de resultaten van i-Tree NL in februari stonden de ontwikkelingen niet stil. De USDA Forest Service is continu bezig met het vernieuwen van bestaande tools en het bedenken van nieuwe. Dat bleek wel tijdens het Global i-Tree Science and Users Symposium, afgelopen juni in de Amerikaanse stad Syracuse.

Dit symposium werd georganiseerd door de bedenkers en ontwikkelaars van i-Tree en had als doel i-Tree-gebruikers samen te brengen, projecten te bespreken en ideeën uit te wisselen. David Nowak en zijn team vertelden over de nieuwste ontwikkelingen van i-Tree en stonden open voor discussies en wensen. Ik heb op deze bijeenkomst de resultaten van de i-Tree Eco-pilots in Nederland gepresenteerd aan internationale i-Tree-experts. De informatie over dit project werd met grote interesse ontvangen en er werd met lof gesproken over de uitvoering ervan en de inzet van projectgroep i-Tree Nederland.

Lees verder op pagina 52

COLOFON

Boomzorg wordt 6 keer per jaar in een gemiddelde oplage van 2.250 exemplaren verspreid onder boomverzorgers en boombeheerders in dienst van gespecialiseerde bedrijven en gemeentes. **REDACTIE & COMMERCE** NWST NeWSTories bv, Fransestraat 41, 6524 HT Nijmegen, T 024-3602454, F 024-3602464, www.boomzorg.nl
HOOFDREDACTEUR Hein van Iersel (hein@nwst.nl) **OPERATIONEELMANAGER** Peter Jansen (peter@nwst.nl) **REDACTEURS** Linde Kruese (linde@nwst.nl) Nino Stuivenberg (nino@nwst.nl) Willemijn van Iersel (willemijn@nwst.nl) **VORMGEVING** StudioBont Nijmegen **ADVERTENTIES** Alberto Palsgraaf (alberto@nwst.nl) Rik Groenewegen (rik@nwst.nl) **SALES SUPPORT** Lieke van der Weijde (lieke@nwst.nl) **ABONNEMENTEN** € 84,- per jaar. De abonnementsperiode loopt tot en met 31 december van ieder jaar en uw abonnement zal jaarlijks automatisch worden verlengd, tenzij uw schriftelijke wederopzegging uiterlijk 31 oktober voorafgaand aan de nieuwe abonnementsperiode in ons bezit is. Voor opgave van een nieuw abonnement belt u met (024) 360 24 54. Op alle abonnementen zijn onze leveringsvoorwaarden van toepassing. Deze vindt u op www.boomzorg.nl/pages/8/abonneren

ISSN: 2211-9892

Alle auteursrechten en databankrechten ten aanzien van (de inhoud van) deze uitgave worden uitdrukkelijk voorbehouden. Deze berusten bij Boomzorg c.q. de betreffende auteur. Niets uit deze uitgave mag zonder schriftelijke toestemming van de uitgever worden vervoelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, scan, foto-kopie, elektronisch of op welke wijze dan ook. Boomzorg wordt tevens elektronisch opgeslagen en geëxploiteerd. Alle auteurs van tekstbijdragen in de vorm van artikelen of ingezonden brieven en/of makers van beeldmateriaal worden geacht daarvan op de hoogte te zijn en daarmee in te stemmen e.e.a. overeenkomstig de publicatie- en/of inkoopvoorwaarden. Deze zijn bij de redactie ter inzage of op te vragen.

'Aquabag' tegen verdroging en overbewatering jonge bomen

De afgelopen tijd was het tropisch warm in Nederland en als we de voorspellingen mogen geloven krijgen we weer een hete zomer dit jaar. Om jonge bomen te beschermen heeft Greenmax een nieuw product ontwikkeld: de Aquabag. Aquabag voorkomt verdroging en overbewatering van nieuw aangeplante bomen. De druppelzak van 75 liter druppelt in zes tot tien uur rustig leeg rondom de stam van de boom. Zo wordt voorkomen dat het water wegloopt en heeft de boom rustig de tijd om het water op te nemen. De zak is met een rits rondom de boom te bevestigen. Voor optimale groei moet de Aquabag een à twee keer per week met schoon water gevuld worden. Dit voorkomt tevens dat de gaatjes van de zak verstopt raken. Ter introductie van dit nieuwe product geeft Greenmax bij iedere eerste bestelling een gratis bidon weg.

'Grove den en Douglasspar groeiden niet door droogte'

De grove den en Douglasspar zijn vorig jaar bijna niet gegroeid door de droogte. Dat meldt de Wageningen Universiteit. De universiteit doet sinds 2008 metingen met een dendrometer bij grove dennen, beuken, zomereiken en Douglassparren in Nederland. Met deze apparatuur wordt ieder uur data doorgestuurd die de dikte van de stam meet. De resultaten laten zien dat de bomen in het droge 2018 bijna niet groeiden. Het verschil met de jaren 2015 tot en met 2017 was significant. Bomen die normaal 15 mm groeiden, kwamen nu tot maar 2 mm, vertelt WUR-onderzoeker Bas Lerink het NOS Journaal.

Een droge zomer is niet direct desastreus, maar bij meerjarige droogte kunnen bomen in de problemen komen. Een boom die niet groeit neemt namelijk geen CO₂ meer op en gaat uiteindelijk dood. De universiteit doet daarom al pilots met boomsoorten die beter bestand zijn tegen klimaatverandering.

Eikenprocessierups bestrijden met kokend water

Empas adviseert een alternatieve oplossing voor de overlast van de eikenprocessierups. Gerard Baars schrijft in een column. 'De eikenprocessierups bestrijden met kokend water is dé oplossing.' Het bedrijf heeft hun methode afgelopen twee jaar getest binnen boomkwekerij branche en ze zijn optimistisch over de resultaten.

De eikenprocessierups bestaat namelijk voor een groot deel uit eiwitcellen. Eiwit gaat over in vaste vorm vanaf 50°C. Dit betekent dat een eikenprocessierups die overgoten wordt met kokend water van zo'n 100°C gelijk stolt. Eikenprocessierupsen lijken te verstenen als je ze overgiet met het kokende water. Baars zegt: 'Een prettige bijkomstigheid is dat de brandhaartjes van de rups vaak ook niet meer blijken te irriteren na een behandeling met heet water. Deze kokend water methode is schoner en duurzamer dan behandeling met chemie of een bacterie. Daarnaast gaat het ook nog eens sneller dan het opzuigen van de eikenprocessierups.'

De eikenprocessierups preventief bestrijden gaat ook erg goed met kokend water. De nesten overvloeien met kokend water resulteert in een donkerkleurige drab. Daarnaast adviseert Baars ook om de eitjes te bestrijden met heet water. Dit zorgt ervoor dat de rupsen het jaar erop niet weer hele eikenbomen in beslag nemen en voor mens en dier allerlei overlast bezorgen. Baars roept dan ook op om de eitjes

mee te pakken en te bestrijden met kokend water.

De heetwaterunits van Empas helpen gemeentes en groenaannemers bij de bestrijding van de eikenprocessierups met kokend water. Het bedrijf laten weten dat ze hun brede scala aan machines die het mogelijk maken de rupsen te 'koken' de afgelopen periode uitvoerig hebben getest. Met een 100% resultaat, geen enkele rups overleeft de vuurdoop van kokend heet water. Een logische gedachte als je bovenstaande leest is: kokend water gebruiken op een boom, geeft dat geen schade? Empas heeft twee jaar lang testen gedaan in de boomkwekerij. De bevindingen zijn dat bij jonge bomen na bestrijding geen schade is geconstateerd op de stam. De verwachting is zeker ook oudere bomen geen schade ondervinden. Het bladgroen wat wordt geraakt tijdens de bestrijding ondervindt wel schade.

Het bedrijf geeft ook aan dat de watertemperatuur bij bestrijding niet rond de 100 graden hoeft te liggen, 50 graden zal gezien het eiwitgehalte van de rupsen voldoende zijn. Niels van de Capelleveen van Empas zegt hierover: 'De haartjes van de rups die je raakt met water van minimaal 50 graden, verliezen hun irriterende werking. Dit blijkt ook uit een Franse studie uit 1989. Brandharen bevatten een giftig eiwit waarvan de werking stopt als het in aanraking met het hete water is geweest.'

Bloembollen in de strijd tegen eiken-processierups

Bloembollen zijn vroeg in het voorjaar al een bron van leven voor insecten. Zo ook voor gaasvliegen en sluipwespen, natuurlijke bestrijders in de strijd tegen de eikenprocessierups. Jub Holland heeft hierop een speciaal bloembollenpakket samengesteld dat kan bijdragen. Sluipwespen worden aangetrokken door gele narcissen en gaasvliegen komen af op blauwe druifjes. Dit blijkt uit onderzoek van onderzoekster Sylvia Hellingman. Hellingman is een welbekend lid van het Kenniscentrum Eikenprocessierups. Zij onderzocht samen met Jub Holland welke aanvullingen bolgewassen kunnen bieden in het voedselaanbod voor insecten. Op diverse locaties werden de afgelopen jaren tests uitgevoerd en bolsoorten geselecteerd.

Het uiteindelijke pakket bestaat uit narcissen, krokussen, blauwe druifjes, anemonen, botanische tulpen en sneeuwroem. Inmiddels hebben 15 gemeenten te kennen gegeven dat ze dit mengsel gaan planten. JUB Holland ontwikkelt daarnaast een consumentenverpakking.

Nieuwe Mecalac MWR9 voor van Weert Rondhout

Boomrooierij van Weert Rondhout heeft een nieuwe krachtpatser aan haar machinepark toegevoegd. De Mecalac MWR9 is een compacte krachtpatser uitgerust met zaagklem en heeft door zijn grote banden en geringe gewicht een lage bodemdruk, waardoor deze ideaal is voor werkzaamheden in stedelijk gebied en natuurgebieden. Willem-Jan van Weert: 'Een super snelle krachtpatser, wij zijn er heel blij mee!'

Pius Floris breidt takenpakket uit

Pius Floris Boomverzorging Haaren en Amsterdam hebben de afdeling Onderzoek & Advies uitgebreid. Sinds afgelopen maand hebben de vestigingen de nieuwe functie 'Adviseur Natuur & Ecologie' in huis. Een functie die, volgens het bedrijf, in de toekomst steeds belangrijker gaat worden.

Met name door een groeiende klantvraag heeft Pius Floris Boomverzorging doen besluiten deze nieuwe functie in het leven te roepen. Leefklimaat wordt een steeds belangrijker thema in de groenbranche. Door deze speci-

fieke expertise nu in huis te hebben, kunnen zij klanten op dit thema nog beter adviseren.

De afdeling Onderzoek & Advies onderzoekt de natuur, de bomen en het groen in de ruimste zin van het woord. Bovendien geeft zij invulling aan een duurzaam, ecologisch beleid om de natuurwaarden te behouden en te versterken. Dat kan op kleinschalig niveau; bijvoorbeeld door het planten van lindebomen met verschillende bloeiperiodes, maar dat kan ook bij complexere vraagstukken; zoals het schrijven van een plan van aanpak voor het industrieterrein in Tilburg.

Marco Gerrits, Adviseur Natuur & Ecologie bij Pius Floris Boomverzorging Haaren vertelt: 'Voorheen brachten externe partijen ecologisch advies uit. Nu kunnen we als bedrijf dat stukje als extra dienst leveren. We merken dat er in het vakgebied steeds meer aandacht is voor duurzaamheid, natuur en ecologie. Het in huis nemen van deze nieuwe functie is een logische en belangrijke stap.'

Houten boomplantwiggen voor biologische afbreekbare boomverankering

De nieuwe merknaam voor de King Rootbarrier boomplantwiggen voor het verankeren van de kluit van nieuwe aanplant luidt Arbretio. De naam is een combinatie van arbor (boom) en accretio (levenskracht). De Arbretio is ontwikkeld om ondergrondse verankering te vergemakkelijken. De Arbretio is een houten wig die horizontaal in de kluit wordt geplaatst, net voordat de boom wordt geplant. Plaatsing is mogelijk met eenvoudig handgereedschap. De houten wiggen dienen als kluit voor de boom. Doordat de wiggen zich als wortels gedragen is de rotatie van de kluit in het plantgat, volgens Rootbarrier, minimaal in vergelijking met andere methoden. Dit helpt een gezonde ontwikkeling van de nieuw geplante bomen en verbetert de stabiliteit aanzienlijk. De Arbretio is 100% biologisch afbreekbaar en hoeft daarom nooit te worden verwijderd. Na een paar jaar, wanneer de boom met zijn eigen wortels voldoende verankerd is, begint het ontbindingsproces, waarna het product grotendeels wordt geabsorbeerd door de grond.

REVOLUTIE IN KLIMLIJNEN

Eerste klimlijn met dubbel oog geschikt voor ZIGZAG Petzl

Nieuw!

Cousin Black Widow klimlijn
Leverbaar in 35 en 45 meter
Ook geschikt voor dubbel loop
klimmen

Cousin Black Widow is verkrijgbaar bij: Stierman De Leeuw

Woudhuizermark 79 Apeldoorn 0575 59 99 99 info@stiermandeleeuw.nl www.stiermandeleeuw.nl

7 types
gietranden

AquaMax

Gietranden

GREENMAX
connecting green and infrastructure

Help jonge bomen de droogte door!

- Een zeer doelmatige oplossing om inboet bij nieuwe aanplant te voorkomen
- Meerdere malen te gebruiken, gemaakt van gerecycled materiaal en 100% recyclebaar
- Er zijn 2 types koppelingen verkrijgbaar

GreenMax | Tel: 0031 413 29 44 47 | www.greenmax.eu

#TRENDING

Meest gelezen op boomzorg.nl

Bladvlekkenziekte bij plataan

Een boombeheerder van een gemeente belde Boomzorg op met de vraag of wij een verzoek op de site of in ons het blad wilden plaatsen over het optreden van bladvlekkenziekte bij platanen.

Lees hier verder:

www.boomzorg.nl/article/1056/bladvlekkenziekte-bij-plataan

Hoe zal de plaagdruk van de eikenprocessierups eruit zien in 2020?

Het kenniscentrum eikenprocessierups laat weten op Nature Today dat het einde van het eikenprocessierupsseizoen nabij is. De eerste eikenprocessierupsen zijn uitgevlogen en gevangen in de feromoonvallen.

Lees hier verder:

www.boomzorg.nl/article/30393/hoe-zal-de-plaagdruk-van-de-eikenprocessierups-eruit-zien-in-2020

'Grondnesten maken beheersing eikenprocessierups moeilijker'

De levenscyclus van eikenprocessierupsen (EPR) met grondnesten is een stuk ingewikkelder om te beheersen. Dat concluderen onderzoekers op basis van een nieuwe studie, meldt Nature Today.

Lees hier verder:

www.boomzorg.nl/article/30614/grondnesten-maken-beheersing-eikenprocessierups-moeilijker

Soms mag je je eigen boom niet kappen

In artikelen voor dit tijdschrift behandel ik meestal uitspraken van rechters die uitzonderlijk zijn, maar soms is het ook nuttig om toelichting te geven op een zaak die afloopt zoals je verwacht. Bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State ging het deze keer om een vereniging van eigenaren (VvE) in Amsterdam die op haar perceel een grote moerascypres had staan. Deze was wel 20 meter hoog en had een diameter van 60 centimeter. De leden van de VvE hadden besloten dat deze boom weg moest.

Auteur: Mr. Jilles van Zinderen

Met enige regelmaat word ik op kantoor gebeld en begint het gesprek met: 'Ik ben dol op bomen, maar deze boom vlak bij mijn huis ...' U zult begrijpen dat de beller meestal iemand is die last van de boom heeft en hem daarom liever kwijt dan rijk is. Soms is het ook wel begrijpelijk dat je klaar bent met dat grote ding in je tuin. Het kan zijn dat je de boom niet mag kappen van de gemeente, hoewel je zelf de eigenaar bent. Dat kunnen eigenaren niet altijd makkelijk verkroppen: 'Het is mijn boom; ik mag toch zeker zelf weten wat ik daarmee doe?' Zo is het dus niet. Je moet vaak een heel goede reden hebben voor het kappen van de boom, met name als deze groot en gezond is.

De boom waar het in deze uitspraak over ging, leverde een veelheid aan kleine en grotere ergernissen op bij de leden van de VvE. Zo drukten de wortels stoeptegels op, waardoor de ingang van een van de panden van de VvE lastig te bereiken was, raakten de takken het pand en liepen de snoeikosten uit de hand, aldus de VvE. Voor de VvE was dit al met al

genoeg reden om de boom te willen laten kappen. Maar voordat er gekapt mocht worden, was er wel een omgevingsvergunning voor de activiteit vellen nodig.

De vereiste omgevingsvergunning werd aangevraagd bij de gemeente Amsterdam. De gemeente liet de boom beoordelen door een van haar bomendeskundigen. Die kwam tot de conclusie dat de boom groot en gezond is. De bezwaren van de VvE kunnen eenvoudig worden weggenomen door de verharding aan te passen, een paar wortels te kappen en de kleine twijggjes die het pand raken te snoeien. Met het uit de hand lopen van de snoeikosten viel het wel mee. Die werden geschat op € 570,- per jaar. Daarom adviseerde de deskundige de gemeente om de gevraagde vergunning te weigeren. En dat deed de gemeente dan ook.

De VvE kon zich daarin niet vinden en ging in bezwaar. Maar na de bezwaarprocedure veranderde er niets aan het oordeel van de gemeente; deze boom mocht niet worden gekapt.

De VvE liet het er niet bij zitten en begon een beroepsprocedure bij de rechtbank. Maar ook daar ving zij bot. De rechtbank oordeelde dat de gemeente een redelijke belangenafweging had gemaakt en dat zij de kapvergunning mocht weigeren.

dus nog veel groter wordt (evenals de problemen). Verder geeft de VvE aan dat ze zich ongelijk behandeld voelt, omdat elders in de stad een boom wel mocht worden geveld omdat deze wortelopdruk veroorzaakte.

weg te nemen met andere simpele maatregelen in plaats van kappen. Dat elders een boom wel mocht worden geveld, kwam doordat de situatie daar anders was. Daar kon opdruk van een naastgelegen fiets- en voetpad niet worden voorkomen met behoud van de boom.

Zo mag er niet geveld worden zonder vergunning

Toen resteerde er voor de VvE nog maar één optie: hoger beroep bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State. Een jaar en negen maanden na de oorspronkelijke aanvraag werd in die procedure uitspraak gedaan. In de uitspraak van 29 mei 2019 loopt de Raad van State eerst keurig de reeds gelopen stappen van het hele proces door. Dan vat de Raad de argumenten van de VvE voor het hoger beroep samen. Feitelijk komt het erop neer dat ook de VvE zich realiseert dat de verschillende vormen van hinder niet zo zwaarwegend zijn, maar meent dat je die bij elkaar op moet tellen. Gezamenlijk beschouwd wegen de bezwaren wel zodanig zwaar dat een vergunning niet geweigerd had mogen worden, volgens de VvE. Ook stelt de VvE dat de boom niet zo oud is als de deskundige heeft geschat en dat de boom

De Raad van State loopt dan alle geldende regels uit de Algemene Plaatselijke Verordening (APV) en het beleid van de gemeente zorgvuldig door. Zo mag er niet geveld worden zonder vergunning. Ook wordt toegelicht op welke gronden de vergunning kan worden geweigerd en op welke gronden een vergunning juist wel mag wordt verleend. De Raad oordeelt dat de gemeente de belangen van de VvE van het kappen zorgvuldig heeft afgewogen tegen de belangen van behoud van de boom en de vergunning terecht heeft geweigerd. De bundeling van veel klein leed maakt geen zwaarwegend argument dat tot een ander resultaat zou moeten leiden. Daar komt bij dat de VvE onvoldoende aannemelijk heeft gemaakt dat de deskundige het met zijn adviezen bij het verkeerde eind had. Het kleine leed was dus eenvoudig

Al met al geen verrassende uitspraak, maar wel een goed leesbare en duidelijke. De belangen van de VvE om de hele boom te kappen waren enerzijds niet zwaarwegend genoeg, terwijl er anderzijds in het stedelijke gebied wel zwaarwegende belangen zijn om grote bomen als deze te behouden. Wellicht kan een duidelijke uitspraak als deze ervoor zorgen dat andere boomeigenaren goed nadenken voordat ze een dergelijk juridisch traject in gaan.

Be social

Scan of ga naar:

www.boomzorg.nl/article/30425/soms-mag-je-eigen-boom-niet-kappen

**'Ik ben dol op bomen,
maar deze boom staat
vlak bij mijn huis'**

*Mr. Jilles van Zinderen (jilles.vanzinderen@manzlegal.nl)
is advocaat bij Bomenrecht.nl en MANZ Legal en is
gespecialiseerd in conflicten over bomen.*

Eikenprocessierups- problematiek beheersbaar met juiste visie

Noodzaak kennisuitwisseling wordt nu ingezien

Deze zomer was het code rood. Niet alleen vanwege de hoge temperaturen, maar ook door de grootschalige aanwezigheid van de eikenprocessierups (EPR). Henry Kuppen, directeur van Terra Nostra, werd door Jan en alleman geraadpleegd over dit insect. Hij is blij met het Kennisplatform Processierups, waardoor de kennis over de EPR wordt gebundeld en er een gezamenlijk plan de campagne zal worden uitgevoerd.

Auteur: Sylvia de Witt

Barend Lempke vermeldde in zijn Catalogus van de Nederlandse Macrolepidoptera uit 1936 dat de eikenprocessierups al in de jaren 1820 tot 1900 algemeen verspreid was in Zuid-Nederland, evenals in België. Vóór 1900 was de eikenprocessierups zelfs een plaag rond Nijmegen, maar vanaf 1900 kwam hij nog maar incidenteel voor en leek hij praktisch verdwenen. Tot in 1989, toen er weer meldingen kwamen rond Reusel bij de Belgische grens. Inmiddels is de rups dertig jaar onafgebroken aanwezig en vooral dit jaar en vorig jaar zorgde dit beestje voor veel overlast.

In de maand juni zijn volgens het Kenniscentrum Eikenprocessierups 20.000 eiken in Brabant, Gelderland en de kop van Noord-Limburg geïnspecteerd op de aanwezigheid van eikenprocessierupsen. Van de 11.500 geïnspecteerde eiken die niet preventief bespoten zijn, bleek 75 procent aangetast te zijn door eikenprocessierupsen. Meestal was er meer

dan één nest per aangetaste boom. In de regio Amsterdam zijn nog eens 3.500 bomen geïnventariseerd. Daar bleek ongeveer een derde van de bomen aangetast. In de regio's met de minste eiken, zoals Noord- en Zuid-Holland, waren er dit jaar ook meer eikenprocessierupsen, met alle gevolgen van dien.

Kennisbundeling

De verantwoordelijkheid voor preventie en bestrijding van de EPR ligt bij de eigenaren van eiken, dus overheden en particulieren. Zij hebben een zorgplicht, die bestaat uit bestrijding op plaatsen met verhoogd gevaar voor de volksgezondheid. Ook is er bij de bevolking, gemeenten en groenbeheerders een enorme behoefte aan een centraal punt voor adequate voorlichting. Gelukkig komt dat er: het Kennisplatform Processierups, een overkoepelend orgaan waarin verschillende partijen zijn vertegenwoordigd. Een daarvan is het Kenniscentrum Eikenprocessierups, waarbinnen

7 min. leestijd

ACTUEEL

Beheerplan op basis van data

De richtlijn is dus nog niet rond, maar Kuppen kan zich voorstellen dat er in ieder geval in wordt opgenomen hoe je data verzamelt en die vervolgens op de juiste manier registreert. Ook moeten er bestrijdingsdrempels in komen, vindt hij. 'Wanneer is er sprake van acceptatie en wanneer moet je gaan handelen? Ook moet er in de richtlijn staan welke bewezen methodes er zijn om de aanwezigheid van de eikenprocessierups in balans te houden, want het is niet de bedoeling om heel Nederland plat te spuiten. Wanneer spuit je wel en wanneer niet? Daarvoor zijn al die indicatoren nodig.' De manier van bestrijden verschilt nogal in Nederland. Zo worden volgens Kuppen in het noorden meer nematoden ingezet en in het midden en zuiden wordt meer Xentari gebruikt. 'Het is afhankelijk van de historie van een gebied. Wanneer werden de middelen daar geïntroduceerd? Stond men toen aan de vooravond van de bestrijding of was dat al jaren bezig? In de loop der jaren is er een soort laksheid opgetreden, maar het gaat erom dat

tienduizenden nesten worden weggezogen door speciaal opgeleide bestrijders. Die kunnen het vele werk nauwelijks aan, waardoor particulieren die ook last hebben van de eikenprocessierups vaak lang moeten wachten op hulp. Wat kunnen gemeenten en particulieren volgens Henry Kuppen het beste doen om de overlast tot een minimum te beperken? 'Veel gemeenten spuiten nu preventief en zuigen de nesten weg. Dat werkt wel en heeft dit jaar ook goede resultaten opgeleverd, maar het is puur symptoombestrijding en je moet het ieder jaar opnieuw doen. Wil je dit probleem structureel oplossen, dan moet je de dominantie van eiken omvormen. Bestaat de bomenpopulatie in een gemeente voor tachtig procent uit eiken, dan is mijn advies: omvormen. Je kunt al passief omvormen door geen eiken in te planten die door droogte zijn afgestorven of door storm zijn verdwenen. En als de dominantie erg groot is – dat is al bij meer dan twintig procent – ga dan actief omvormen. Je kunt zelfs jonge eiken weghalen en er iets anders voor terugplanten. We hoeven heus niet van alle

'De dominantie van de eik is in feite de oorzaak van de overlast'

Kuppen verantwoordelijk is voor vraagstukken rondom beheer en management. Kuppen: 'Met dit platform gaan wij voor een gezamenlijk plan de campagne en kennisbundeling. We kregen van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit direct opdracht om een website in te richten over de eikenprocessierups. Op 4 juli werd www.processierups.nu gelanceerd en binnen twee weken waren er al meer dan 100.000 bezoekers uit 109 landen. Op de website richten we ons vooral op het huidige overlastseizoen en beantwoorden we veel vragen van particulieren. Nu wordt de eerste aanzet gegeven om de Leidraad Beheersing Eikenprocessierups te updaten. Voor beheerders was er namelijk een leidraad, maar die was van 2013, en op zijn beurt weer een update van die uit 2008. We gaan nu dus aan de gang met deze update. Als alles met alle belanghebbenden is afgestemd, komt de versie van 2020 op de website.'

een juist beheer alleen mogelijk is op basis van data. Die data hebben betrekking op de plaats van de eiken, het risico op overlast, de plaats van de eikenprocessierups. Met die gegevens kun je het beheerplan voor het komende jaar invullen. Beheerplannen zijn nu niet data-gestuurd, maar eerder budget-gestuurd; een gemeente heeft bijvoorbeeld 10.000 euro om te spenderen aan de bestrijding van de eikenprocessierups. Dit is niet efficiënt. Ook weet niet iedereen waar de nesten zitten en hoeveel het er zijn. Het verzamelen van data is dus een aandachtspunt.'

Dominantie van eiken

Gemeenten worstelen met de bestrijding. Sommige spuiten eiken preventief met Xentari, maar dit middel doodt ook andere rupsen. Andere proberen met mezenkasten, meer biodiversiteit en speciale bloemenmengsels in de berm natuurlijke vijanden van de eikenprocessierups te lokken. Toch moeten er jaarlijks nog

eiken af, maar in Oost-Nederland en naarmate je naar het midden-noorden gaat, wordt het steeds erger. Daar wordt het landschap gedomineerd door eik, vooral de inlandse eik. Dat is in feite de oorzaak van de overlast. Je kunt ook de aanwezigheid van natuurlijke vijanden van de eikenprocessierups stimuleren, maar dat is onvoldoende als de dominantie van de eik zo hoog blijft. Op de plaatsen waar de eik minder dominant is, kan deze maatregel wel succesvol zijn.'

'Juist beheer is alleen mogelijk op basis van data'

Overzicht PMB's bij het bestrijden van EPR:

Eikenprocessierupsbestrijders lopen het risico op blootstelling aan de brandharen van deze rups, met alle gevolgen van dien. Het gebruik van goede PMB's is daarom ook noodzakelijk om de kans op overlast tot een minimum te beperken.

Een overzicht:

Lichaamsbescherming

Voor de bescherming van het gehele lichaam kun je kiezen uit een wegwerpoverall of een gewone, herbruikbare overall. De keuze voor een wegwerpoverall of een herbruikbare overall hangt vooral af van het gebruiksvolume en van de mogelijkheid om herbruikbare kleding professioneel op te bergen en te reinigen. Herbruikbare overalls hebben doorgaans een beter ademend vermogen, daarentegen hebben wegwerpovertalls als voordeel dat je ze meerdere keren per dag kunt vervangen en ze niet hoeft schoon te maken en te desinfecteren.

Welke keuze je ook maakt: zorg ervoor dat de mouwen goed zijn afgesloten, ofwel met elastiek, klittenbandsluiting of met tape.

Handbescherming

Waarschijnlijk is het onnodig om te zeggen, maar goede handschoenen zijn een must. Ze dienen stevig te zijn, maar je moet er bijvoorbeeld ook nog goed karabijnhaken mee kunnen openen. Om zweterige handen te voorkomen, kun je er het beste katoenen onderhandschoenen onder dragen.

Bescherming van het gelaat en de ademhalingswegen

Ter bescherming van de ademhalingswegen kan een wegwerpmasker met een uitademventiel - die het uitademen vergemakkelijkt - worden gebruikt.

Een ventilatiehelm met filter heeft het voordeel dat er frisse lucht binnen stroomt, waardoor een overdruk ontstaat en kleine brandhaartjes geen kans krijgen binnen te dringen. Bij het klimmen vormt de ventilatieslang van deze helm echter een nadeel, alsook dat deze niet is goedgekeurd voor hoogte werk.

Reinigen en transport

Een herbruikbare overall mag meestal niet heter worden gewassen dan op 30 graden. Je kunt hem dus niet 100 procent reinigen, waardoor je keer op keer toch nog aan de

brandhaartjes wordt blootgesteld. Eventueel kun je de kleding daarnaast nog eens goed afnemen met een kledingborstel. Dat scheelt. De besmette beschermingsmiddelen moeten na de werkzaamheden ter plaatse worden gereinigd of op de juiste manier worden verwijderd.

De schone beschermingsmiddelen moeten altijd in afsluitbare bussen of boxen worden getransporteerd. Uiteraard dienen die goed gelabeld te zijn, zodat ze niet kunnen worden verward met de boxen met besmette kleding.

Iedereen zijn eigen PMB's

Ook moet men erop letten dat iedereen zijn eigen, passende PMB's heeft en dat die niet de ene dag door Jantje worden gedragen en een andere dag door Pietje. Het is sowieso belangrijk om de kleding puur en alleen te gebruiken voor de bestrijding van de eikenprocessierups en niet ook voor het reguliere onderhoudswerk aan bomen.

Boomverzorgers en hoveniers moeten eigenlijk standaard het hele jaar door een noodpakket ter bestrijding van de eikenprocessierups in hun wagen hebben liggen.

'Iemand die denkt in mei 2020 zijn werk nog te kunnen uitzetten, is niet zorgvuldig met zijn planning'

Een voorbeeld van een gemeente waar het plan van aanpak goed heeft gewerkt, is de gemeente Berg en Dal, vooral in Groesbeek. 'Wij hebben ons beheerplan erop losgelaten. Het insect is nog steeds aanwezig, maar de overlast heeft daar nu een acceptabel niveau.' Op basis van in 2018 geregistreerde nesten, feromonvalvangsten en ervaringen met klachten is een lijst met preventieve bestrijdingsmaatregelen opgesteld. In de gebieden waar beschermde vlindersoorten zijn waargenomen, is geen preventieve bestrijding uitgevoerd. Juist in die gebieden was de meeste inzet nodig, door middel van het reactief wegzuigen van nesten in de overlastperiode. De locaties waar wel preventief bestreden was, vertoonden beduidend minder nesten.

Ambitie moet uniform

De beheersing van de eikenprocessierups vergt dus goede informatie in de vorm van data, maar ook een goede planning. Volgens Kuppen kun je al vanaf september het complete plan voor 2020 maken. 'Dan heb je alle gegevens binnen. Iemand die denkt in mei 2020 zijn werk

nog te kunnen uitzetten, is niet erg zorgvuldig met zijn planning.'

Daarnaast vindt Kuppen dat de ambitie om dit insect te beheersen op alle niveaus uniform moet worden. 'Dan heb ik het over gemeentes, provincies en terreinbeheerders. Die moeten veel meer kennis uitwisselen over methoden om hiermee om te gaan. Met die ambitie mag je op sommige plaatsen meer doen dan op andere. Elders moet je weer meer begrip kweken bij de bevolking. De eikenprocessierups is een natuurlijk fenomeen, zeker vervelend, maar brandnetels zijn ook vervelend. Het is geen plutonium.'

Het is een utopie dat de eikenprocessierups helemaal kan worden uitgeroeid; die ambitie moet je dan ook niet hebben, meent Kuppen. 'Mensen zijn slecht geprogrammeerd. Het enige wat wij willen als het om ziektes gaat, is uitroeien. Daar word je ongelukkig van, want dat red je nooit. Het zou misschien lukken met een simpel organisme zoals de logge Aziatische boktor, die in quarantaine het land binnenkomt

Monocultuur van eiken in buitengebied van Biezenmortel (Noord-Brabant)

met een heel beperkte actieradius. Maar met een insect als de eikenprocessiev�inder kun je dat vergeten zolang de voedselbron aanwezig is. Dus ja, je moet het in zekere mate accepteren, anders word je alleen maar ongelukkig.'

Henry Kuppen

Be social

Scan of ga naar:

www.boomzorg.nl/article/30605/eikenprocessierupsproblematiek-beheersbaar-met-juiste-visie

poel

Poel Apeldoorn

poel

Poel Amsterdam

ITS
its for trees

Internationaal Tree Service

Poel Apeldoorn B.V.

Steenbokstraat 45
7324 AZ Apeldoorn
Nederland

T: +31 ((0)55 3032200
verkoop@poelonline.nl
www.poelonline.nl

Poel Amsterdam B.V.

Rijksstraatweg 41a
1396 JD Baambrugge (Amsterdam)
Nederland

T: +31 (0)294 291090
info@poelamsterdam.nl
www.poelamsterdam.nl

International Tree Service B.V.

Rijksstraatweg 41a
1396 JD Baambrugge (Amsterdam)
Nederland

T: +31 (0)6 53491303
T: +31 (0)294 291090
info@itsfortrees.nl
www.itsfortrees.nl

Boomrooierij Weijtmans

Onze unieke telescoopkranen

Onze nieuwe Doosan met geïntegreerde zaag

Werkzaamheden aan de A20 bij Nieuwerkerk aan den IJssel

Bomen rooien

Bomen snoeien

Stobben frezen / rooien

Afvoer van snoeihout,
blad en schoffelvuil

In- en verkoop van hout

In-/verkoop van
houtsnipperers

Boomrooierij Weijtmans is specialist in het rooien, snoeien en onderhouden van bomen. Vandaag de dag telt ons bedrijf ruim 35 vaste medewerkers, goed opgeleide boomrooiers, ervaren chauffeurs en machinisten, 11 gecertificeerde tree workers en 3 tree technicians.

Wij kopen stamhout en houtsnipperers graag in en verzorgen een verantwoorde afvoer van snoei-afval. Boomrooierij Weijtmans ontzorgt opdrachtgevers door overname van compleet beheer van gebieden, zie www.tilburgsbos.nl en www.abg.nl

Ons professionele team is u graag van dienst!

Uniek zijn onze telescoopkranen met 42 meter mast: hiermee kunnen we elk karwei veilig uitvoeren zonder schade aan te richten.

Na ruim 50 jaar op onze vorige locatie, waren we toe aan een nieuwe uitdaging. Vanuit ons nieuwe CO2 neutrale pand zijn wij klaar voor de toekomst. Er is extra kantoorruimte, eigen instructieruimte en een eigen weegbrug.

Onder grote belangstelling is ons nieuwe pand onlangs officieel geopend

LET OP!
WIJ ZIJN
VERHUISD!

Handelsweg 18
5071 NT Udenhout

Tel. 013-511 14 83
Fax 013-511 43 73

algemeen@weijtmans.nl
www.boomrooierijweijtmans.nl

Bart en Boris

EIKENPROCESSIERUPS

Biodiversiteit komt niet uit een potje

Entomoloog Henk Vlug tempert optimisme over stimuleren biodiversiteit voor bestrijding EPR

De eikenprocessierups heeft het laatste jaar een enorme vlucht genomen. En hoewel vriend en vijand het erover eens lijken te zijn dat biodiversiteit de enige reële optie is om dit plaagdier te bestrijden, wil entomoloog Henk Vlug de verwachtingen over het effect van deze maatregelen temperen.

Auteur: Hein van Iersel

De laatste twee jaren hebben we een enorme toename gezien van het aantal eikenprocessierupsen. Dit jaar zou er volgens het Wageningse Kenniscentrum Eikenprocessierups sprake zijn van een verdriedubbeling van het aantal rupsen. Logisch dus dat het afgelopen halfjaar alle dagbladen en veel websites vol stonden met berichten over de jeukrups. Zoveel aandacht leidt volgens Henk Vlug bijna automatisch tot een hype. Hoewel de entomoloog het massaal voorkomen en de overlast niet wil ontkennen of bagatelliseren, durft hij wel wat kanttekeningen te plaatsen bij de huidige overlast. 'Alles wat mensen voelen of denken te voelen, wordt één op één op het conto van EPR geschreven.'

Periodiciteit

Biodiversiteit is niet iets wat je uit een potje haalt, maar een uiterst complex geheel van planten, dieren, schimmels en bacteriën – kortom alles wat leeft, met elkaar samenwerkt en op elkaar inwerkt. Door allerlei oorzaken kan de balans in dit proces verstoord worden. Als wij mensen daar dan last van hebben, ontstaat er iets wat wij een plaag noemen. Volgens Vlug lost dit zich in de natuur doorgaans zelf op. Een aardig voorbeeld uit de insectenwereld is de emelt, de larve van de langpootmug. Fieldmanagers en greenkeepers, bijvoorbeeld, hebben veel last van de emelt. Deze larve vreet bovengronds aan het groene deel van het gras. Langpootmuggen kennen een cyclus: in sommige jaren komt dit beest weinig voor, in

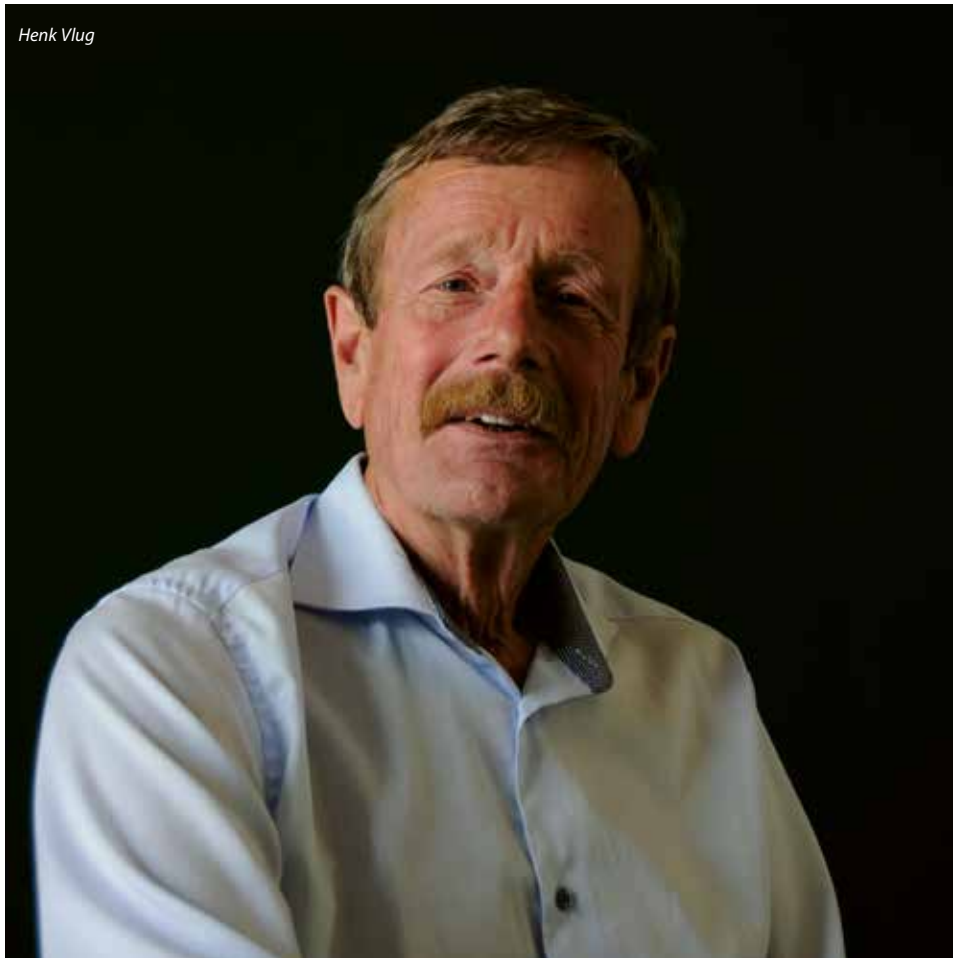
de jaren daarna neemt de populatie weer langzaam toe, totdat die weer in elkaar dondert. De schuldige, volgens Vlug, is TIV, oftewel het *tipula iridescent virus*. Dit virus is altijd latent aanwezig binnen de populatie, maar treedt pas op als er heel veel langpootmuggen zijn. Een vergelijkbaar voorbeeld is de konijnenziekte *myxomatose*. Ook deze ziekte zorgt voor golfbewegingen in het voorkomen van dit knaagdier. Een ander voorbeeld van een dergelijke periodiciteit zie je bij het voorkomen van de meikever. Typerend voor dit verschijnsel is ook dat een insect zich verspreidt buiten zijn oorspronkelijke basisgebied. Stort de populatie in, dan verdwijnen de insecten weer naar hun kerngebied.

Plakker

Henk Vlug: 'Jaren geleden kreeg ik een vraag van een Nederlandse campinghouder in Frankrijk. Hij had last van de zogenaamde plakker oftewel *Lymantria dispar*. Deze spinner had de hele camping overgenomen en de campinghouder was wanhopig omdat het kampeerseizoen voor de deur stond. Ik heb hem toen gezegd dat hij niet veel anders kon doen dan de ergste overlast zelf opruimen, maar dat het probleem voor het volgende jaar zou zijn opgelost. Dat klopte.' Vlug beweert hiermee overigens niet dat dit ook geldt voor de eikenprocessierups. Daar zou meer onderzoek naar gedaan moeten worden. Volgens Vlug zou wel zijn aangetoond dat Nederland in de negentiende en twintigste eeuw ook periodes van overlast door de jeukrups heeft gekend. Anders dan veel mensen denken, is de rups niet afkomstig uit het mediterrane gebied, maar is hij inheems in Nederland. De situatie is nu alleen volstrekt anders, omdat wij op veel plaatsen in het buitengebied een monocultuur van eiken hebben gecreëerd.

Biologisch

Op dit moment zijn veel maatregelen om EPR aan te pakken gericht op het bevorderen van biodiversiteit. Er bestaat een algemeen gevoel dat actief bestrijden met het biologische preparaat Xentari of nematoden weliswaar noodzakelijk is op bepaalde plaatsen, bijvoorbeeld rond scholen en verzorgingshuizen, maar dat grootschalig toepassen van deze middelen niet wenselijk is en gezien de omvang van het huidige probleem ook niet haalbaar. Niet wenselijk omdat deze middelen weliswaar biologisch zijn, maar tegelijk ook niet-selectief. Alle rupsen die op dat moment in een boom aanwezig zijn,

Wat Vlug probeert te zeggen, is dat biodiversiteit wordt gevormd door een zeer complex netwerk van allerlei superspecialisten, die allemaal hun eigen taak hebben.

worden dus gedood, ook insecten die nodig zijn voor de biodiversiteit waarmee de jeukrups wordt bestreden. Als het gaat om het voorkomen van nevenschade, is bestrijden met nematoden nog het meest aan te bevelen. Dit middel gebruik je vroeg in het voorjaar, als er nog bijna geen andere insecten in de kruinen van bomen zitten. Uit het oogpunt van bestrijding is deze methode echter wel minder effectief en duurder om toe te passen.

Kruid, struik en kruin

Op dit moment zie je overal in de sector com-

merciële initiatieven opkomen om biodiversiteit te promoten door het inzaaien van wilde bloemen of het aanplanten van bloembollen. Vlug beschouwt ze als goedbedoelde en sympathieke initiatieven die weinig uithalen. Biodiversiteit komt niet uit een potje en veel van de insecten die op deze wilde bloemen of bloembollen afkomen, komen helemaal niet in de kruin van de boom waar de rupsen zitten. Vlug: 'Iedereen kent het lieveheersbeestje. Minder bekend is dat er een twee- en een zevenstippelige soort bestaan. De tweestippelige leeft in de kruin van een boom, zijn zevenstippelige neefje in

Van Weert Rondhout B.V.

Vakmanschap & Innovatie

- Bomen / beplantingen rooien
- Bomen snoeien
- Verhuur verreiker met zaagkop
- Stobben frezen
- Klepelen takhout / begroeiing
- Transport groenafval
- Groenrecycling
- In- en verkoop stamhout

de kruidlaag. Deze insecten zullen elkaar in de natuur eigenlijk nooit tegenkomen.' Wat Vlug probeert te zeggen, is dat biodiversiteit wordt gevormd door een zeer complex netwerk van allerlei superspecialisten, die allemaal hun eigen taak hebben. Om rupsen succesvol te bestrijden, moet je dus proberen de insecten die van nature in de kruin van een boom voorkomen te stimuleren.

Een uitzondering maakt Vlug voor het stimuleren van koolmezen en andere vogels door het plaatsen van nestkasten. Daar zou hij wel een voorstander van zijn. Ook dit is trouwens geen eenvoudige kwestie: 'Die jeukharen irriteren mogelijk ook de mezen. De ene mees leert daarvan en vreet geen jeukrupsen meer; een andere moet dat nog leren en doet het gewoon. Hou die mezen maar eens uit elkaar in een onderzoek!'

Ook vleermuizen zijn een belangrijke predator van vlinders en vangen 's nachts veel vlinders weg.

Kersen

Hoe kun je dan de biodiversiteit verhogen op plaatsen waar je die nodig hebt? Dat is een lastige vraag, volgens Vlug, omdat wij opgeza-

deld zitten met een monocultuur van eiken. En hoewel de eik kampioen is op het gebied van biodiversiteit, kan deze boom niet alles. Het doel moet volgens Vlug zijn om de vijanden van de jeukrups het hele jaar door voedsel te geven in de kruinlaag. Hoge verwachtingen heeft Vlug in dit verband van de zogenaamde extraflorale nectariën. Iedereen weet dat veel bloemen nectar bevatten. Minder bekend is dat veel bomen en planten ook via het blad nectar afscheiden. Dit is zichtbaar in de vorm van kleine druppels die aan het blad hangen. Deze extraflorale nectariën zijn een belangrijke voedselbron voor de insecten in de kruin van de boom, en hopelijk dus ook voor insecten die op de jeukrups jagen.

Onderzoek

Hoe dan ook, er moet nog veel onderzoek naar de eikenprocessierups gedaan worden. Dat onderzoek moet, aldus Vlug, primair uitgevoerd worden door niet-commerciële partijen, dus partijen die geen verdienmodel hebben bij bepaalde methoden. Verder is hij kritisch over de vertaling die plaatsvindt van onderzoek naar aanbevelingen. Hij heeft zelf meegewerkt aan onderzoek naar de effecten van bloembollen op het verhogen van biodiversiteit en de bestrijding van rupsen. Vlug: 'Natuurlijk doet dat wel iets en kun je een enkel gaasvliegje of een

sluihpwesp waarnemen, maar ik heb zo weinig insecten geteld dat ik daar geen effect op de biodiversiteit aan durf te verbinden.'

Voor de provincie Noord-Brabant is Vlug op dit moment zijdelings betrokken bij het opzetten van een onderzoekscommissie waarvoor alleen niet-commerciële partijen zijn uitgenodigd. Mogelijk gaat deze commissie ook samenwerken met de provincie Limburg en de Belgisch provincies Brabant en Antwerpen.

Be social

Scan of ga naar:

www.boomzorg.nl/article/30680/biodiversiteit-komt-niet-uit-een-potje

Ook vleermuizen zijn een belangrijke predator van vlinders en vangen 's nachts veel vlinders weg.

De Nederlandse naam voor deze roofkever is 'de grote poppenrover' DE wetenschappelijk naam is Calosoma sycophanta. Er is trouwens ook nog een kleine poppenrover: Calosoma inquisitor. Beide sensationele rooflevers vreten zowel de rupsen alsook de poppen van de eikenprocessievlieg.

Groene metamorfose voor IJsselkade in Zutphen

‘De bomen maken de omgeving echt af’

De IJsselkade in Zutphen heeft een flinke metamorfose ondergaan. De kade is omgetoverd tot een langgerekt, stedelijk rivierpark dat aantrekkelijk is voor inwoners en toeristen, met trappen waar je heerlijk kunt zitten en voldoende groen. De bodem is bewerkt voor een optimaal resultaat. André Huinink, bomenliefhebber en toezichthouder groen bij de afdeling civiele werken van de gemeente Zutphen: ‘Ik vind het fantastisch om er te wandelen, met uitzicht op de nieuwe kade.’

Auteur: Hans van der Weerd

Project IJsselkade in Zutphen

Locatie: Zutphen

Medewerker: Marcel Straatman

Projectfase: afgerond

Projectdatum: 6-5-2019

Categorie: steden

Plantplaats: de bomen hebben gemiddeld 40 tot 50 kuub tot hun beschikking.

Wie de IJsselkade in Zutphen vorig jaar bezocht, kon niet vermoeden dat deze ietwat kale stenen straatwal een make-over zou krijgen, met een prominente plaats voor openbaar groen. Wat waren de plannen? Onder meer het installeren van trappen, waar inwoners en dagjesmensen heerlijk kunnen zitten. Ook hebben fietsers en voetgangers alle ruimte gekregen op de vernieuwde kade en is de rijbaan verfraaid

met nieuwe bestrating en nieuwe verlichting. Verder is een deel van de waterkering vervangen. Tot slot kwamen er nieuwe bomen, waarvoor ook de ondergrondse ruimte wordt aangepast.

Kastanjes vervangen door iepen

Volgens André Huinink van de gemeente Zutphen is 'nieuw groen' onlosmakelijk met het

project verbonden. 'Langs de kade stonden voornamelijk kastanjabomen. In verband met de kastanjeziekte hebben we deze in fases gekapt. Dit hebben we in het ontwerp voor de herinrichting volledig gecompenseerd, in dit geval met twintig nieuwe bomen. De kastanjabomen op de kade zijn vervangen door iepen (*Ulmus* 'Rebona' en *Ulmus* 'New Horizon'). Deze bomen zijn resistent tegen de iepenziekte en passen goed in het landschap. We hebben de bomen om en om geplant, met een onderlinge afstand van 25 meter ertussen. Zo blijven ook de monumentale gevels goed zichtbaar. Verder zijn er ook aan de Berkelkade en de Kattenhavestraat bomen geplaatst, die deel uitmaken van dit project.'

Schelpenkalk en schimmels

Om het de nieuwe bomen zo makkelijk mogelijk te maken, werd veel zorg en aandacht besteed aan de ondergrondse ruimte. Zo werd er onder de straatlaag een laag met kratjes ingericht, enerzijds voor de zuurstoflaag en anderzijds tegen wortelopdruk. Het gaat daarbij om één lange strook van 2,5 meter breed. Daaronder bevindt zich bomenzand 300 RAG van Heicom. De bomen hebben gemiddeld wel 40 tot 50 kuub tot hun beschikking. Dat is genoeg voor de komende 50 à 75 jaar. Op basis van de analyses van Heicom adviseerde het advies- en innovatiecentrum voor bodemtechnologie Biomygreen nog bepaalde toevoegingen. Op grond daarvan werd het bomenzand verder aangevuld met schelpenkalk voor de spoorelementen. Bij het planten werden *mycorrhiza*-schimmels voor de iepen toegevoegd, voor een goede aanplant van de bomen.

Bestaande grond opwaarderen

Huinink wijst erop dat de gemeente er steeds vaker voor kiest bestaande grond op te waarderen, met het oog op een circulaire economie: 'Het is niet altijd nodig om met grote partijen grond te slepen.' Marcel Straatman van Heicom sluit zich hierbij aan. 'We kunnen bijvoorbeeld zanderige grond aanvullen met organische stof en voedingstoffen. Onder bestrating met verkeersbelasting is dit minder goed haalbaar. We willen de juiste waterdoorlaatbaarheid en het juiste poriënvolume, wat alleen mogelijk is met de juiste korrelopbouw van het zand.'

Vochtvasthoudend zand

Voor de kade heeft Heicom gebruikgemaakt van bomenzand 300 RAG. Dit substraat is zeer geschikt onder verharding bij een lichte

belasting, zoals van voetgangers en fietsers. Straatman: 'Ons bomenzand werd voorgescreven in het bestek. Zutphen heeft een lage grondwaterstand. De plantplaats heeft baat bij regenwater. Met het oog op die situatie gebruiken we bomenzand 300 RAG, wat juist meer vocht vasthoudt.'

Monitoring bij verwerking bomenzand

Naast het leveren van bomenzand heeft Heicom ook de verwerking van het zand gemonitord. Straatman: 'We hebben een toolboxmeting verricht bij de verwerking van het bomenzand. In de praktijk zien we nog te vaak dat plantplaatsen te zwaar worden verdicht. Tussendoor heb ik de verdichting geanalyseerd met onze penetrometer. Voor bomengranulaat gebruik ik de LWD-meter.' De verwerking is enorm belangrijk voor het eindresultaat van de plantplaats, vertelt hij. 'Ik zag dat de aannemer in Zutphen het al snel goed had begrepen dankzij de goede voorbereiding, de eerste metingen en de aanwijzingen.'

Wandelroute langs oude exemplaren

Even terug naar de mooie bomen in de gemeente Zutphen. De Bomenstichting Zutphen heeft een wandelroute samengesteld die langs mooie oude exemplaren voert, bijvoorbeeld op de Groenmarkt. Daar zijn ook vijf nieuwe *Gleditsia's* gepland, vrij forse bomen. In de zomer is dat prachtig om te zien, aldus Huinink. Ook de Houtmarkt heeft een mooi aanzicht, vertelt hij. Daar staan *Liriodendrons* (tulpenbomen). Huinink: 'Ik kan er nu al naar uit zien om te wandelen met uitzicht op de nieuwe kade. In de zomer van 2019 kan ik hopelijk genieten van het groene landschap met uitzicht op de rivier, de prachtige stad en twintig bloeiende bomen. Ik hou van de straatjes en gebouwen in de stad, maar de bomen maken het toch echt af.'

Be social

Scan of ga naar:

www.boomzorg.nl/article/30426/groene-metamorfose-voor-ijsselkade-in-zutphen

Het Groene Woud met populieren, wilgen, essen, beuken, eiken en berken links van het hek. Rechts het Gouwe Bos met bloeiende meidoorn.

Kleine bosjes, groot effect

Tiny forests zijn helemaal niet zo klein in hun effect

Tiny forests, kleine bosjes, zijn in de mode. Kinderen leren er over de natuur, ze bieden saamhorigheid in de wijk en vormen een vluchtheuvel voor plant en dier. Zelfs de biodiversiteit heeft baat bij de bosjes ter grootte van een tennisbaan. Het Groene Woud en het Gouwse Bos in Zaandam, de eerste van het land, ontwikkelen zich goed.

Auteur: Theo Haerkens

'Kijk, een duizendpoot! Zie je hem? Daar gaat hij!' Onderzoeker Fabrice Ottburg houdt de tapijttegel waar het beestje onder woont op zijn kant. Het laat zich vallen en kruipt razendsnel in een gaatje tussen de wortels en rottende bladresten. De bruine slakjes, pissebedden en rollers, kleine geleedpotigen die zich bij onraad oprollen tot een grijs balletje, zijn minder snel, al is duidelijk dat de meeste niet erg gesteld zijn op daglicht.

Dierecoloog Ottburg, verbonden aan Wageningen Environmental Research, zit gehurkt tussen de dichte begroeiing van het Gouwse Bos, een van de twee tiny forests die eind 2015 zijn aangelegd langs de Twiskeweg in Zaandam. Hij onderzoekt de claim van de geestelijk vader, de Indiër Shubhendu Sharma, dat bosjes ter grootte van een tennisveld al bijdragen aan vergroting van de biodiversiteit. Sharma deed zijn inspiratie op bij de Japanse bomenexpert Akira Miyawaki. Toen hij zag dat het bosje dat hij in zijn eigen achtertuin had aangelegd volgens ideeën van de Japanner floreerde, werd Sharma een enthousiast pleitbezorger van het tiny forest. Hij zegde zijn baan op en begon overal in de wereld bos aan te leggen, klein én groot.

Door een geprepareerde bodem, een flinke bodembedekking en dicht op elkaar geplante inheemse bomen groeit het bladerdek binnen twee jaar dicht en ontstaat een microklimaat dat koeler en vochtiger is dan de omgeving. Het houdt voedingsstoffen vast en vormt een thuis voor kleine diertjes die de bodem verbeteren. IVN Natuureducatie nam het idee over voor zijn eigen doelen: kinderen in contact brengen met

de natuur. Betonnen flats, nieuwbouwwijken zonder braakliggende terreintjes en de uren die kinderen doorbrengen met tablets en telefoons vervreemden hen van de natuur. 'Door middel van spel en lessen kunnen kinderen de natuur weer beleven en leren waarderen', denkt Daan Bleichrodt, de initiatiefnemer voor de aanleg van de tiny forests. 'Je moet mensen bij de natuur betrekken, ze weer nieuwsgierig maken.' Om die reden is het project in Zaandam door kinderen aangelegd en hebben twee scholen het geadopteerd. De bedoeling is dat de leerkrachten, met gebruikmaking van IVN-materiaal, jaarlijks zeker tien buitenlessen verzorgen, waarbij de kinderen kijken, tellen en meten en ervaren hoe het is om vieze handen te krijgen. Kamperen en kampvuurtjes zorgen voor onvergetelijke ervaringen die hen later in het leven betrokken houden bij de natuur.

'Aanvankelijk wilde IVN met steun van de Postcodeloterij honderd tiny forests aanleggen in 24 gemeenten, maar de belangstelling is zo groot dat we niet alles zelf kunnen doen', aldus Bleichrodt. Nu helpen ook de provincies Gelderland, Limburg, Overijssel, Zuid-Holland en Brabant gemeenten om tiny forests aan te leggen. De teller staat op 35, waarvan vier bij particulieren. Gemeenten zien tiny forests als een middel om samen met bewoners de biodiversiteit te vergroten en stad en dorp klimaatbestendig te maken. Ze verplichten zich de bosjes tien jaar te laten staan en de natuur er zijn gang te laten gaan. 'De komende jaren komen er nog zeker honderd bij', aldus Bleichrodt. 'Mooi', vindt Ottburg, 'want voor een stuk van 7,5 hectare krijg je de handen niet op elkaar.'

Op de Dam

Het tiny forest in Zaandam ligt eigenlijk te mooi: centraal in het Darwinpark met het Natuurmuseum en een kinderboerderij, waar kinderen speurtochten houden en vrouwen met hoofddoeken hun kleuters laten kennismaken met koeien, ganzen, pony's en konijnen. 'Het liefst zou ik dit midden in de versteende stad neerzetten, op de Dam in Amsterdam bijvoorbeeld', gebaart Ottburg. Natuurlijk zouden er dan minder planten- en diersoorten zitten, maar met meer effect voor de omgeving. Het zou dan fungeren als een stapsteen voor dieren waarvoor een stedelijke omgeving een woestijn is zonder voedsel en schuilplaatsen.

Naast het Gouwse Bos met zijn bloeiende besenstruiken ligt het Groene Woud, vol inheemse struiken en bomen: populieren, wilgen, essen, beuken, eiken en berken. De twee dichtbeplante stukjes groen zijn omgeven door een houten hek. Dat houdt de honden buiten, maar betekent ook dat kinderen er niet zomaar in gaan. Dat is zo al lastig genoeg. Per vierkante meter zijn er in het Groene Woud drie bomen en struiken geplant en het door de gemeente aangelegde Gouwse Bos staat vol doornige struiken: bramen, fraai bloeiende meidoorns en zelfs duindoorn, die normaal gesproken zo ver van zee niet te vinden is. Verder grote kaardenbollen, brandnetels en allerlei kruidachtige planten waaruit bij aanraking een wolk muggen opstijgt.

Het Gouwse Bos is aantrekkelijk voor bijen, vlinders, slakken, padden en kikkers. Het Groene Woud met zijn ondergrond van houtsnippers en stro trekt kevers en spinnen, die meer op warmte zijn gesteld. Het stro en de snippers zitten vol

Door middel van spel en lessen kunnen kinderen de natuur weer beleven en leren waarderen

Initiatiefnemer voor de tiny forests, Daan Bleichrodt (l.), en onderzoeker Fabrice Ottburg.

5 min. leestijd

ACTUEEL

Diercoloog Fabrice Ottburg kijkt welke soorten zich onder de tapijttegels ophouden.

De twee bosjes ter grootte van een tennisbaan liggen aan een weg die het Darwinpark doorsnijdt.

bacteriën en schimmels, voedsel voor mijten en springstaarten, die in het Gouwse Bos minder aanwezig zijn. Op den duur komen de grote kaardenbollen ook in het Groene Woud terecht, verwacht Ottburg. De open ruimte tussen beide tiny forests staat nu al vol zaailingen. Met de kruiden zullen ook dieren die van schaduw houden het Groene Woud in trekken.

Om te zien hoe de biodiversiteit zich ontwikkelt, houden vrijwilligers de vinger aan de pols

Geamuseerd laat Ottburg de vijf zien, die er door een grapjas moet zijn neergezet. 'Je ziet dat bomen en struiken hier veel meer in hoogte variëren dan in het Groene Woud. Daardoor dringt de zon er verder in door en is de bodem meer begroeid. Hier staan zaailingen van vlier, grote kaardenbol, meidoorn, es en zelfs eik. Die hebben ze hier niet geplant.'

Vrijwilligers

Om te zien hoe de biodiversiteit zich ontwikkelt, houden vrijwilligers de vinger aan de pols. Zeker

eens in de maand registreren ze het kriebelspul onder de vijftien tapijttegels en wat ze verder tegenkomen. Ottburg ziet alles: 'Hier spuugbeestjes, cicades; dat zijn sapetende insecten die je op warme zomeravonden hoort zingen. Daar gaat een bruine kikker. Dit is ook interessant.' Hij pakt een blad beet en tikt erop, zodat een klein kevertje in een potje valt met een vergrootglas als deksel. Ineens heeft het blauwgroene kevertje een goudkleurige voorkant. 'Een goudenwilgenaardvlo.'

Experts vangen kleine dieren om ze thuis te determineren. Vrijwilligers hebben de kennis daarvoor niet in huis, al komen sommigen heel ver. 'Vorig jaar hadden we iemand die alles wist van paddenstoelen; toen bleken er ineens heel wat te zijn.' Ottburg is al blij als deelnemers de dieren op groepsniveau goed indelen. Hij haalt een kaart tevoorschijn met afbeeldingen van een zestal verschillende hommels. 'Hier kan een vrijwilliger nog wel uit kiezen.' Maar de kaart met tientallen soorten sprinkhanen werkt eerder ontmoedigend, weet hij.

Na ruim drie jaar zijn er zo'n 180 soorten geteld, meer dan in vergelijkbare bossen. In een behoorlijk stadspark leven echter wel vijfduizend organismen. Verwacht wordt dat het aantal dieren dat zich er thuis voelt flink zal groeien met het verstrijken van de jaren. De bomen zijn, behalve voor een paar merels, nog te klein om in te nestelen. Vogels komen er wel, maar vooral om te snoepen van de zaden en bessen. Dat er af en toe een mol doorheen kruipt, dat muizen

er sporen achterlaten en er een tijdje een konijn heeft gewoond, betekent dat ook zoogdieren het tiny forest hebben ontdekt. De beide bosjes zullen zonder menselijk ingrijpen steeds meer op elkaar gaan lijken. De bladerkronen worden groter en eronder wordt het donkerder, waardoor de kruiden verdwijnen en met hen de zweefvliegen, vlinders en bijen. Net als in het grote bos is het in het tiny forest opletten geblazen: 'Straks wel even controleren of er niet een teek in je kleren is gekropen.'

Be social

Scan of ga naar:

www.boomzorg.nl/article/30420/kleine-bosjes-groot-effect

Going nuts

Hazelnoten in de openbare ruimte. Misschien niet altijd de beste bomen, maar toch de moeite waard

Het voornemen van de redactie om dit keer *Corylus* of hazelnoot onder de aandacht te brengen werd in de markt met niet al te veel enthousiasme begroet. 'Corylus is toch niks' of 'Daar zit toch geen enkele fatsoenlijke boom bij. Gelukkig durfde hofdendroloog JP Mauritz de uitdaging aan om het tegenovergestelde te bewijzen.

Auteur: Jan P. Mauritz VRT

Het geslacht *Corylus* is ingedeeld op basis van morfologische kenmerken, waarbij de grote variatie in de zogenaamde *involucra* (omwindselbladen of vruchthulzen) kenmerkend en leidend is. In onze moerstaal zijn *involucra's* de vruchthulzen, die voor onderzoekers aanleiding zijn om het geslacht verder in te delen in twee secties met vier subsecties:

Sectie I: *Corylus*, met de subsecties *corylus*, *columna* en *siphonochlamys*

Sectie II: *Acanthochlamys*.

Het geslacht *Corylus* heeft een enorm natuurlijk verspreidingsgebied, dat zich over de gehele breedte van de gematigde zone en de subtropische regionen van het noordelijk halfrond uitstrekt, vanaf de westkust van Noord-Amerika via Europa en Klein-Azië, dan op de kaart van het noordelijk halfrond een gedeelte niet, een strook bij Tibet en het Himalaya-gebied, tot een aantal provincies in China en in Japan.

Kenmerken

Het geslacht bestaat voornamelijk uit grote struiken, meerstammige bomen tot een hoogte van 7-8 m, enkele zelfs 10-12 m hoog, en uit een vijftal zeer grote boomvormers, die meer dan 40 m hoog kunnen worden in hun eigen verspreidingsgebied, in ons land tot boven de 25 m reiken en dan machtige joppers worden. *Corylus*

is vrijwel altijd de tweede of derde bomen- of struikenlaag in zijn natuurlijk verspreidingsgebied, op die paar joppers na, dan. Een bijzonder kenmerk is dat de struikvormende soorten zich via enorme aantallen ondergrondse uitlopers vermeerderen, zo erg dat er sprake is van overwoekering van andere gewassen in de buurt.

De struikvormers hebben veelal lichtbruine tot grijsbruine, licht glanzende stammen, met horizontale, gelige lenticellen bezet, die op oudere leeftijd enige schorsvorming vertonen in de vorm van kleine, grillige schorsplaatjes. De grote boomvormers daarentegen hebben imposante stammen en ook de zwaardere gesteltakken in de kroon krijgen vaak in meer of mindere mate afschilferende of in platjes loslatende bast. Er zijn ook species waarvan de bast niet loslaat; die hebben dan een ondiep gegroefde bast. De echte, ruwe stamschors wordt bij vrijwel alle species pas op latere leeftijd gevormd, vanaf de stamvoet. De twijgen van de hazelaar zijn vrijwel altijd dun en zeer buigzaam, waardoor er bijvoorbeeld in China grote manden van gevlochten worden die dienstdoen als 'verhuisdozen' of voorraadmanden voor voedsel en plukvruchten.

Het gehele geslacht is bladverliezend, met een afwisselende bladstand in twee rijen langs de twijgen.

De bladknoppen zitten op de twijgen, in tegenstelling tot die van bijvoorbeeld het geslacht *Alnus*, die gesteeld zijn. Deze knoppen hebben drie tot vijf knopschubben, altijd dakpansgewijs overlappend en roodbruin tot zwart van kleur. Het blad heeft zoals gezegd een wisselende bladstand, is enkelvoudig en duidelijk gesteeld. De bladvorm is vrijwel altijd rond tot omgekeerd eirond met een dubbelgezaagde bladrand. Enkele species hebben een gelobde of getande bladrand en een toegespitste scherpe top. Het blad is dof donkergroen, varieert qua grootte van 4 tot 15 cm en is behaard, waardoor het ruw aanvoelt. De bladspiegel of de bladrand is bij een aantal species wat gegolfd; soms ook allebei. De bladvoet is meestal wat afgerond tot hartvormig. Bij de grootbladige makkers is deze juist duidelijk hartvormig.

Hazelaars zijn eenhuizig en eenslachtig. (Dat hoeft ik niet meer uit te leggen, waarde lezers van het feuilleton.)

Het zijn windbestuivers.

De bloei is vóór het verschijnen van het blad. De mannelijke katjes vormen zich geheel buiten de knoppen met lange mannelijke katten in groepjes van twee tot vijf exemplaren bijeen. Ze overwinteren en hebben een groot aantal overlappende schutbladen, met daaronder twee bracteolen en één bloem. Hi JP stop!, het

ging de laatste tijd aardig goed met al die botanische termen, maar het is weer mis! Wat zijn bracteolen?, hoort uw schrijver op de achtergrond rondzoemen. Sorry hoor, maar het hoort er nu eenmaal bij en ik leg het toch meestal uit. Een bracteool of steelblaadje is een bladachtige structuur die tussen de bracteeën en de *Acalyx* staat. Ja joh, ga even lekker verder met die Latijnse fratsen. Het is niet allemaal alleen maar Latijn, waarde vrienden; veel komt ook uit het Grieks en is verlatijnt. Bracteeën zijn dus schutbladen en de calyx is de kelk waaraan de sepalen oftewel de kelkblaadjes vast zitten. De mannelijke bloemen hebben twee tot acht meeldraden met elk twee aparte helmhokjes, die vaak aan de top behaard zijn. De vrouwelijke katjes zijn beduidend kleiner en zitten in compacte clusters van één tot zes bloemen bijeen. Deze bloemen zijn eindstandig. Tijdens de bloei zijn ze nog heel klein en is de gespleten rode stijl goed zichtbaar. Iedere bloem heeft een klein basaal schutblad en twee bracteolen, die de zaadknop omgeven en uitgroeien tot het *involucrum* van de noot. De vruchten zijn ca. 2-2,5 cm groot, eetbaar en smakelijk en geheel of gedeeltelijk omgeven door de kenmerkende vruchthulzen.

Hazelaars vormen een sterk wortelgestel en vele hebben behoorlijk vervelende ondergrondse uitlopers. Hierdoor is het lastig de makkers in de greep te houden bij het onderhoud. Er zijn ook wel minder agressieve groeiers, maar een gewaarschuwd mens telt voor drie!

Het sortiment

Uw schrijver slaat het beschrijven van de verschillen in morfologische kenmerken van de secties en subsecties over, om de beschikbare ruimte optimaal te benutten om u het sortiment

Corylus colurna als straatboom

voor te stellen, en wel in alfabetische volgorde.

Corylus americana

De Amerikaanse hazelaar is een kleinere species in struikvorm, tot een hoogte van 3,5 tot 5 m en ook breed, met een breed spreidende kroon. Hij kenmerkt zich door zeer klevrige en borstelachtige klierharen op de stengels en jonge scheuten. Deze klierharen zitten ook op de bladstelen. Het is meestal een meerstammige makker, waarvan de vruchten en de bast ook gebruikt werden en nog altijd worden bij de bereiding van medicijnen door de inheemse indiaanse bevolking van Noord-Amerika. Het is een van de woekerende species die in de productiebossen van Amerika en Canada als een plaag beschouwd worden.

De meerstammen en takken zijn lichtbruin tot bruingrijs van kleur, met verticale lenticellen, licht glanzend en verder glad. Het blad is dof donkergroen, breed eivormig met een onregelmatige vertanding langs de bladrand. Het blad is 6 tot 16 cm lang en 4 tot 12 cm breed met een behaarde onderzijde. De mannelijke katjes van 4 tot 8 cm lang en de vrouwelijke bloemen vormen na bevruchting de noten, in groepjes

Het geslacht *Corylus* heeft een enorm natuurlijk verspreidingsgebied, dat zich over de gehele breedte van de gematigde zone en de subtropische regionen van het noordelijk halfrond uitstrekt

Corylus americana met gesloten vruchthuls

van twee tot zeven kogelvormige harde vruchtschalen, met donsachtig behaarde omwindselbladen om de hele vrucht. Vanwege de enorme woekerkraft is dit geen aanrader, maar wie die enorme worteluitlopen juist wel wil om een talud of slootkant vast te houden, heeft aan deze makker een heel goede!

Corylus avellana

De soortnaam verwijst naar het Italiaanse stadje Avellino in de buurt van Napels, in de Romeinse tijd het centrum van de hazelnotenteelt. In de fruitteelt zijn inmiddels talloze species geselecteerd voor het beste resultaat. De noten zijn door selectie sterk verschillend in grootte, vorm en smaak. *Corylus avellana* is inheems in heel Nederland, behalve op de Waddeneilanden. De gewone hazelaar is ook op grote schaal vrijwel overal in Nederland massaal aangeplant. Deze hazelnoot wordt als struikvorm tot 8-9 m hoog en als boomvormer tot wel 11 m, met een breed spreidende ronde kroon. Deze makker heeft naast de woekerende worteluitlopen ook nog eens een enorm groot regeneratievermogen. Knip één tak weg en je krijgt er vier voor terug. De stammen zijn lichtbruin tot grijsbruin van kleur, licht glanzend en bezet

Corylus avellana 'Contorta'

Corylus colurna stamschors

Corylus chinensis blad en takken

Corylus avellana 'Aurea'

met horizontale, gelige lenticellen; de jonge twijgen zijn enigszins klierachtig behaard. Het dofgroene blad is rond of omgekeerd eivormig, met een hartvormige bladvoet en een toegespitste bladtop. Het blad is 5 tot 15 cm lang en heeft beharing aan de onderzijde. De bloeiwijze is zoals hierboven beschreven. De 'heren' zijn bruine van kleur en de 'dames' onopvallend. Hazelaars bloeien vroeg in het voorjaar, in februari/maart, dus vóór de bladzetting. De vruchten hangen in clusters van één tot vier bij elkaar. De vruchthulzen hebben twee gescheiden bladen, die tweemaal zo lang zijn als de noot zelf. De noten zijn rond tot langwerpig rond. Archeologische vondsten van 5000-6000 jaar voor Christus tonen aan dat hazelaars toen al als voedsel dienden en dat de lange, dunne en soepele twijgen voor allerlei vlechtwerk werden gebruikt, ook als een soort wapening in de lemen muren van de woningen. De Kelten gebruikten de twijgen als toverstaf en wicherode. Ook in de Harry Potter-films is sprake van een toverstaf van hazelaar. De species kent ook zeven cv's, waarvan uw schrijver er een paar aan u zal voorstellen, wederom systematisch:

Corylus avellana 'Anny's Purple Dream'

Een zeer compacte makker met bijzonder fraai purperkleurig blad. Een selectie van André van Nijnatten uit Zundert. De stammen zijn licht glanzend, lichtbruin tot grijsbruin en bezet met lenticellen. De fraaie donkerrode struik wordt

ca. 2,5 m hoog, met een opgaande kroonvorm. Een prima boom als solitair in een plantvak, maar ook toepasbaar in een daktuin. Een heel fraaie species.

Corylus avellana 'Aurea'

Een selectie die in de hoogzomer terugloopt in kleur naar geelgroen. De species werd in 1864 gevonden door Georg Kirchner (1837-1885), de oppertuinman van de botanische tuin in Moskou. Hij selecteerde de zwak groeiende struik, die nog altijd in cultuur is en veelvuldig toegepast wordt met de roodbladige makkers.

Corylus avellana 'Contorta'

De kronkelhazelaar is al sinds 1863 in cultuur. De stammoeder werd in Engeland in het graafschap Gloucestershire gevonden door twee landlords, die de species doormidden hakten en ieder hun deel opplantten in de eigen collectie. De eerste mededeling werd gedaan in 1893 in *Gardeners Chronicle* in een verslag over een tentoonstelling van de RHS. In 1914 beschreef W.J. Bean de species als *Corylus avellana* var. *contorta*. Deze species is bij een ieder genoegzaam bekend en heeft zijn meeste sierwaarde in de winter, als de katten erin hangen. Het kronkelige blad is niet zo spectaculair. Een bijzondere toepassing van deze makker is rond Pasen, als er geschilderde eieren in gehangen worden – wie kent hem niet?

Corylus avellana 'Pendula'

Deze makker werd in 1880 door boomkweker De Vos uit Hazerswoude benaamd, nadat hij de boom als zaailing uit de bossen uit Frankrijk ontvangen had. De Vos was naast boomkweker ook een groot botanisch kenner, selecteur en kruiser. *Laburnum x watereri* 'Vossii' is ook van zijn hand. De treurende hazelaar is een grote, brede struik, tot 6-7 m hoog, met verticaal afhangende twijgen.

De jonge twijgen zijn groen tot groenbruin; het aan de randen enigszins gevouwen blad is donker en glanzend groen. Het worden heel grote struiken, dus geef ze de ruimte; ze zijn de moeite meer dan waard.

Corylus chinensis

Deze Chinese makker is afkomstig uit de provincie Yunnan en wordt daar een heel grote boom met een hoogte van 40 m of meer. De boom is benaamd door de Franse botanicus Adrien René Franchet (1834-1900), die vanuit zijn functie bij het Musée d'histoire naturelle als systematicus veel beschrijvingen van planten maakte, onder andere ook van *Cotoneaster franchetti*. Hij beschreef de Chinese hazelaar in het *Plantae Davidianae*, de plantenverzameling van de Franse missionaris en botanicus Armand David (1826-1900), die langdurig in China verbleef en talloze planten, maar ook dieren en mineralen naar Frankrijk stuurde. *Corylus chinensis* groeit in zijn natuurlijk verspreidingsgebied op vochtige berghellingen tussen de 2.500 en 3.500 m hoogte. De stamschors is grijsbruin, op latere leeftijd schitterend in stroken afschilferend, en verkleurt op oudere leeftijd naar bijna zwart. Het is de donkerste bast die ik ken. De twijgen zijn purperbruin van kleur en zwak behaard. Het blad is groot, eivormig met een korte toegespitste top, 10 tot 18 cm lang, met een scheve hartvormige bladvoet en een behaarde bladsteel. De bladrand is onregelmatig fijn gezaagd, licht naar binnen gevouwen en lichtglanzend donkergroen van kleur. De vruchthulzen omspannen de vrucht volledig en zijn boven de vrucht diep ingesneden. De noten staan met vier tot zes bijeen, zijn rond tot iets langwerpig rond en 2-2,5 cm in diameter. De boom is volkomen winterhard in Nederland, maar helaas niet in cultuur.

Dus, waarde lezers van het feuilleton, het Arbor Alert is hier van toepassing. Dames en heren boomkwekers: hier is weer zo'n geweldige boom die als gevolg van 'onbekend maakt onbemind' niet in het sortiment is opgenomen. Dat is heel jammer, want het is een probleemloze makker die groeit als een *C. colurna* en geen last heeft van ziekten. Ook in de boomkwekerij groeit en dikt deze boom als de beste.

Corylus colurna

De Nederlandse naam voor deze makker is Turkse hazelaar. De naam 'boomhazelaar' is misleidend, omdat er – zoals ook u na het lezen van dit deel van het feuilleton weet – meerdere boomvormende hazelaars op aarde staan te groeien.

C. colurna heeft zijn natuurlijk verspreidingsgebied in het oostelijk deel van het Middellandse Zeegebied, op de Balkan, in Turkije en de Kaukasus tot Noord-Iran aan toe.

In dit gebied staan echt grote makkers van meer dan 25 m hoog, met een kaarsrechte doorgaande stam en een slank piramidale, op oudere leeftijd breed piramidale tot eirond ovale kroon. De species werd in 1582 vanuit de paleistuinen in Istanboel van sultan Süleyman de Grote, de heerser van het Ottomaanse Rijk, via de botanische tuin van Wenen ingevoerd in Europa. De jonge stam is geelbruin van kleur. De kurkachtige stamschors wordt al in de jeugdfase ontwikkeld, ook op de gesteltakken en de twijgen in de kroon. Op oudere leeftijd wordt de bast meer bleek bruingrijs van kleur en afschilferend met lange, verticaal omkrullende repen. De jonge twijgen zijn viltig en met klierharen bezet. Het blad is breed omgekeerd eirond en toegespitst, heeft een grof dubbelgetande en enigszins gelobde bladrand, is 8 tot 12 cm lang, glimmend donkergroen van kleur aan de bovenzijde, lichter aan de onderzijde en langs de nerven zacht behaard. De mannelijke katjes staan met vijf tot zeven bijeen in trosjes van ca. 12 cm lengte. De vrouwelijke bloeiwijze is onopvallend. De vruchten staan in clusters van vier tot tien stuks, met een groot en diep ingesneden *involucrum*. Dit is bedekt met grote en lange stekelige klierharen. Aanvankelijk is deze vruchthuls gesloten, later openend en deels verhoutend. De brede, platte, tot 2 cm lange noot heeft een dikke schaal. De boom groeit bij voorkeur op een kalkrijke zandgrond. Het is een prima stadsboom, die ook in gesloten verhardingen goed gedijt. Er zijn een stuk of zes cv's van de soort bekend, waarvan uw schrijver er een uitlicht.

Corylus colurna 'Te-Terra Red'

Een Nederlandse selectie uit 1987 van kwekerij A.F. van Nijnatten uit Zundert. Het is een 12 tot 15 m hoge smalle opgaande species. Op latere leeftijd wordt de kroon breed kegelvormig. Kenmerkend zijn de diep purperkleurige bladeren aan de jonge scheuten, die fraai contrasteren met de purpergroene bladeren in de rest van de kroon. Deze purperrode verkleuring verdraagt enige verwantschap met *Corylus maxima* 'Purpurea' of een andere roodbladige species. Verder zijn veel morfologische kenmerken als de soort. Het is een bijzondere makker, die veel te weinig gebruikt wordt. Neem wel de goeie, die op *C. colurna* veredeld zijn; niet op *C. avellana*, vanwege de wortelopslag.

Corylus x colurnoides

Deze makker is een kruising van *Corylus colurna* x *Corylus avellana*. Het is een grote krachtige struik, tot 8-9 m hoog. De schrijver Clive Simms, auteur van de *Nutshell Guide to Growing Hazelnuts*, beschrijft de kruising als volgt: [The trazel] combines the best points of both parents to produce an imposing tree that bears good crops of quality hazel nuts which fall freely from the husk when ripe. Our plants are grafted onto

Er zijn een stuk of zes cv's van de soort bekend, waarvan uw schrijver er een uitlicht

Binnen de systematische indeling van het *Regnum Vegetabile* – het Plantenrijk – behoort het geslacht *Corylus* tot de orde van de *Fagales* – de eenhuizige, eenslachtige nootvruchtdragende katjesdragers – en daarbinnen tot de familie van de *Betulaceae*. Binnen deze familie vormt *Corylus* samen met de genera *Carpinus* en *Ostryopsis* de onderfamilie *Coryoideae*. Bij de beschrijving van het genus gebruikte de grootmeester van de botanie, Linnaeus, de naam die al in de Romeinse tijd gebruikt werd voor hazelnoten. De geslachtsnaam *Corylus* is afgeleid van het Griekse woord *korulos*, dat helm betekent. Het geslacht *Corylus* heeft zijn verspreidingsgebied op het noordelijk halfrond en de Nederlandse naam is hazelaar. Het geslacht kent achttien soorten, waarvan de meeste niet of nauwelijks in cultuur zijn in Nederland. Verder zijn er ca. 35 cv's en ook nog een aantal vars en ssp's van deze makker. Daarnaast is er nog een aantal hybriden of bastaards, zoals *Corylus x spinensis*, een kruising van *C. avellana* x *C. ferox* ssp. *thibetica*. Hazelnooten waren al ver voor onze jaartelling een delicatessen van Zuid-Europa tot ver in Azië. Er zijn ook zeer rijke vruchtdragers, zoals de 'Trazelassen', waarover later meer.

seedling *Corylus colurna* rootstock, which makes them drought resistant and non-suckering. They are productive and precocious bearers, but require cross-pollination.

In Nederland zijn meerdere kwekers bezig met de vermeerdering, selectie en alles wat daarbij komt kijken bij deze voor notenproductie geselecteerde rassen. Voor dit artikel nam boomkweker Bart van de Sluis van boomkwekerij 't Herenland uit Randwijk contact op met uw schrijver om info te verschaffen over deze bijzondere vruchtdragers en andere wetenswaardigheden rondom het geslacht *Corylus*, waarvoor dank! Bart noemde tijdens het gesprek ook direct Arie Bruin van boomkwekerij De Acht Plagen uit St. Jacobiparochie, ook een notenspecialist, die onder andere de cv 'Arie's Nr. 10' geselecteerd heeft. Andere goede vruchtdragers zijn 'Dundee', 'Guldbjerg', 'Lisa', 'Morrisoka' en 'Newberg'. Ook het advies van Bart om de vrucht-cv's van *C. avellana* toch vooral te enten op *C. colurna* om de enorme opslag van *C. avellana* te voorkomen, is bij dezen aan u doorgegeven, waarde lezers. Goede vruchtdragers hiervan zijn onder andere 'Corabel', 'Gustav Zellernuss', 'Halle'sche Riesen', 'Lang Tidlig Zeller' en 'Gunslebert'. Beide heren dank voor de geleverde informatie!

Corylus fargesii

De eerste beschrijving van deze makker is gemaakt door de ook bij u bekende Franse botanicus Franchet. Hij beschreef de species als *Corylus rostrata* var. *fargesii*. In 1912 werd deze beschrijving door een andere botanicus, Camilio Schneider, aangepast naar *Corylus fargesii* als eigenstandige soort, afwijkend van de soort *rostrata*. Een moeilijk geval, want wie heeft gelijk? In de botanie is de eerste gevalideerde naamgeving geldig. In dit geval is dit de eerstgenoemde

A person wearing an orange STIHL helmet, ear protection, and a high-visibility orange jacket is using a STIHL chainsaw to cut through a log in a forest. The background is a dense, mossy forest.

STIHL

HOOG VERMOGEN. LAAG GEWICHT.

MET ELEKTRONISCHE INJECTIE

DE STIHL MS 500i KETTINGZAAG VOOR BOSBOUW

- ✓ Eerste kettingzaag ter wereld met elektronisch gestuurde brandstofinjectie
- ✓ Automatische aanpassing aan de omgevingsdruk en temperatuur voor optimaal vermogen bij de start
- ✓ Digitale en vinnige acceleratie
- ✓ Beste verhouding vermogen / gewicht op de markt (1,24 kg/kW)
- ✓ Standaard met 63 cm Rollomatic ES Light geleider
- ✓ Nieuwe generatie diagnosesoftware

MEER INFO VINDT U OP STIHL.NL OF
BIJ EEN STIHL DEALER IN UW BUURT

Corylus fargesii smal blad

naamgeving. Als volger van de grootmeesters in de botanie, zoals Linnaeus, Sargent en Rehder, volgt uw schrijver deze lijn. De makker komt uit Centraal-China, uit de bergvalleien daar, en wel tussen 800 en 3.000 m boven zeeniveau. Het zijn grote tot zeer grote bomen, tot 25 m hoog, in cultuur tot ca. 20 m hoog, met een goede doorgaande stam en een smal kegelvormige kroon. Bijzonder is dat deze boom nog maar kort in cultuur is, sinds omstreeks 2004. De boom heeft schitterende afbladderende stam-schors, die ook op de zware takken aanwezig is. Deze afbladdering lijkt op die van *Acer griseum* of *Betula nigra*. Onder de schorsvellen is de bast roodbruin tot grijsbruin, glad en glimmend, met horizontale lenticellen. Het blad is omgekeerd eivormig met een dubbelgezaagde of getande bladrand, 8 tot 12 cm lang en toegespitst met een scheve hartvormige bladvoet. De vruchten zijn noten die geheel omsloten worden door de vruchthuls met een gerafelde en ingesneden top. Deze vrucht lijkt sterk op een rozenbottel.

Corylus ferox

De Nederlandse naam is Himalaya-hazelnoot. De Latijnse soortnaam *ferox* is afgeleid van *ferus* en betekent zoveel als woest, onstuimig, ontembaar. De makker komt van nature voor van Nepal tot het grensgebied van Zuidwest-China. Hij wordt 8 tot 10 m hoog en is vaak struikachtig of als meerstammige boom te aanschouwen. De schors is grijszwart met grote lenticellen en het blad lijkt erg veel op dat van *C. colurna*, met dien verstande dat het blad meer langwerpiger is. Bijzonder aan dit genus zijn de stekelige vruchtclusters, die in de jeugdfase schitterend rood gekleurd zijn. De boom is hier helaas niet in cultuur; jammer!

Corylus heterophylla (Aziatische hazelnoot), *Corylus maxima* (lambertsnot), *Corylus sieboldiana* (Japanse hazelnoot) en *Corylus yunnanensis* met hun vars en ssp's slaat uw schrijver wegens ruimtegebrek over, om u nog enkele tuinhybriden van *Corylus avellana* te kunnen voorstellen die ook prima in vakbeplantingen of als solitair toegepast kunnen worden.

Zoals u inmiddels wel weet, is uw schrijver een volgeling van de oude grootmeesters die van mening waren dat een species volgens de binominale nomenclatuur van grootmeester Linnaeus ten minste een geslachtsnaam en een soortnaam dient te dragen. Bij de door de mens gekruiste en geselecteerde species kan daar een cultuurvariëteitsnaam aan toegevoegd worden, beginnend met een hoofdletter en tussen aanhalingstekens. De onderstaande makkers ontberen een soortnaam. Helaas zijn er allerlei gelegenhedsredeneringen van allerlei 'fietsenmakers' (zie de verklaring van deze vergelijking, een aantal delen terug) die dit gemis trachten te vergoelijken. En uw schrijver beantwoordt deze redeneringen het liefst met het bekende 'Gloeierende, gloeiende,.....'

Corylus 'Purple Haze'

Een rode Amerikaanse selectie, waarschijnlijk vernoemd naar het beroemde rocknummer van Jimi Hendrix, dat werd geschreven in 1967 en onder andere op Woodstock ten gehore werd gebracht.

Corylus 'Red Baron'

Deze Duitse rode selectie is waarschijnlijk vernoemd naar Manfred von Richthofen, een Duitse gevechtspiloot uit de Eerste Wereldoorlog, beroemd en door vriend en vijand gevreesd in zijn rode dubbeldekker met dubbele mitrailleurs.

Corylus 'Red Dragon'

Deze Chinese rode selectie uit Hongkong is waarschijnlijk vernoemd naar Bruce Lee, de grootste Oosterse vechtkunstenaar van de 20e eeuw.

Afsluitend

Hazelaars, waarde volgers van dit feuilleton,

Corylus 'Purple Haze'

gebruik ze in de openbare en private ruimte. Er zijn er genoeg van, in allerlei verschijningsvormen en grootten, die ook deels toepasbaar zijn op daken. Ken de standplaats en stem de hazelaar daarop af.

Dit deel van het feuilleton had nog wel een keer zo groot kunnen worden, zoveel hazelaars zijn er. Ook de beschrijving van de vruchtmakkers had nog wel een pagina of twee in beslag kunnen nemen. Helaas, het is zoals het is, waarde vrienden. Gebruikers en producenten moeten maar eens ernstig bij zichzelf te rade gaan om meer van deze species op te nemen in het sortiment. Het geslacht *Corylus* is dat meer dan waard.

Groet,

J.A.P.

DGA Mauritz Adviseurs & Taxateurs BV.

Be social

Scan of ga naar:

www.boomzorg.nl/article/30624/het-geslacht-corylus

De sleutel tussen beleid en beheer

Alles over Groenbeheer ondersteunt beleidsmakers en groenbeheerders bij het bereiken van een kwalitatief hoogwaardige buitenruimte tegen acceptabele beheerkosten

Waarmee kunnen wij u van dienst zijn?

Onder andere: bestandsbeheer • RAW-bestekken • Groeiplaatsonderzoek • Ontwerp- en inrichtingsadvies • Bomen Effect Analyses • Planmatig Beheer • Directievoering en toezicht • Inventarisaties • Assetmanagement

(info@)allesovergroenbeheer.nl

of bel ons op 0497 - 534044

Zorg voor
bomen...

Kies een opleiding!

- European Treeworker
- European Treetechnician

Wij bieden je diverse opleidingstrajecten

- Modulaire cursussen
- Diverse korte trainingen
- BBL-trajecten
- voor boomverzorgers
- In-company trainingen

Informatie en aanmelding:

www.helicon.nl/mbo/opleidingen/!101/boomverzorging-etw/

Helicon MBO Velp

André Hilbrand, 06 24 67 51 22
a.hillebrand@helicon.nl

Helicon MBO Eindhoven

Corik Geurts, 06 30 67 88 08
c.geurts@helicon.nl

helicon.nl

boom

Kenniscentrum voor Bomen

Veldmodules voor het snel en efficiënt opnemen van boomgegevens, zoals onderhoudskenmerken, boomveiligheidscontroles en boominspecties.

Ook: Monumentale en waardevolle bomen module, objectief en meetbaar.

"METEN IS WETEN"

meer info en demofilm op onze website

www.boom-kcb.nl/boom-trekproef

www.boom-kcb.nl

+31 (0) 516-441765
info@boom-kcb.nl

Grindweg 11
8422 DM Nijeberkoop

KAN NIET, NIET BESTAAT NIET

In 1995 introduceerden wij de eerste robotmaaier ter wereld, die het denken over maaien significant heeft veranderd. En nu is er de Automower® 535 AWD, onze eerste 4WD robotmaaier: een extra solide (Pro) robotmaaier die zelfs op stevige oneffenheden en hellingen tot 70% een prachtig maaieresultaat bereikt.

WWW.HUSQVARNA.COM/NL/GAZON-EN-TUIN/PROFESSIONAL/PROFESSIONELE-ROBOTMAAIERS/

Husqvarna
READY WHEN YOU ARE

Boombeheerder Lips: 'Wij streven ernaar om het aantal meldingen drastisch te verlagen'

Alle neuzen één kant op bij groen, civiel, uitvoering en ingenieursbureau dankzij boomwortelprotocol

Verhardingsopdruk zorgt nogal eens voor slechte trottoirs en fietspaden. De afgelopen jaren kregen Breda en naburige gemeentes de nodige meldingen hiervan; daarom heeft de gemeente Breda samen met Cobra Boomadviseurs een boomwortelprotocol opgesteld. Hierin staat het werkproces beschreven voor het vaststellen en consequent afhandelen van wortelopdruk door de afdelingen groen en civiel. Anton Lips, manager buitenruimte: 'We zijn als gemeente verantwoordelijk voor een veilige openbare ruimte. Helemaal opdruk vrij wordt het niet, maar we moeten met een beperkt budget wel optimaal presteren.'

Auteur: Santi Raats

Tijdens een afspraak die Cor 't Lam van Cobra Boomadviseurs had bij de gemeente Breda met Anton Lips, kwam het onderwerp wortelopdruk ter sprake. Er werd gesproken over de veiligheid en de afhandeling van meldingen. Ook de kosten voor verhardingsherstel spelen een grote rol. Er zijn gemeentelijke afspraken om bepaalde kwaliteitsniveaus te bereiken. Door de financiële impuls voor verhardingsherstel is er nu de kans om het goed op te pakken. Ook Gerben Houweling, specialist bomenbeheer en -beleid en collega van 't Lam, schoof aan bij het overleg om met de gemeente het wortelopdrukprotocol vorm te geven. Begin 2018 gingen zij daarmee gezamenlijk van start. De betrokkenen vertellen over hun ervaringen met het protocol.

Het probleem

Alette Barel, adviseur civiel, begon haar loopbaan in Breda tweeënhalf jaar geleden. 'Ik zag dat er veel meldingen binnenkwamen van opdruk van boomwortels. Wij als adviseurs

civiel moesten een oplossing zien te vinden. Het lastige was dat er weliswaar veel oplossingen zijn, maar dat er meestal al snel werd geroepen: dan moet de boom maar weg.'

Anton Lips is manager openbare ruimte en in die functie onder andere verantwoordelijk voor het boombeheer. Hij is de opdrachtgever van het boomwortelprotocol. 'Een gedeelte van ons bomenareaal zorgt voor problemen. Als dat allemaal weg zouden moeten, zouden er heel wat bomen moeten wijken in de stad, en dat terwijl we een groene ambitie hebben!'

Wens: beargumenteerde, gefaseerde vervanging

Marie-José van den Bersselaar, adviseur openbaar groen en actief in het boombeheer van de stad: 'We hebben zo'n 90 duizend straat- en parkbomen, waarvan ongeveer 30 procent in verharding staat. Dit zijn oude bomen, maar ook bomen die geplant zijn in te kleine groeiplaatsen in nieuwbouwwijken uit de jaren

6 min. leestijd

ACHTERGROND

zeventig. Vooral uit die wijken komen veel meldingen binnen van wortelopdruk. Maar wij hebben niet voldoende budget om al die straten in één keer aan te pakken.

Er was wel een beeld van de ernst en de omvang van wortelopdruk en we hadden een top tien van probleemlocaties. De gemeente probeerde al prioriteiten te stellen op basis van de hoeveelheid meldingen. Daarnaast voert de afdeling civiel eenmaal in de twee jaar een visuele wegininspectie uit. Daaruit volgt een bolletjeskaart van het klein onderhoud, met daarop ook de wortelopdruk. De grootste problemen liggen met name in de wijken uit de jaren 70, in een aantal dorpen en bij oudere bomen. Maar de situatie in de openbare ruimte kan snel kan veranderen; binnen een jaar kan een situatie urgent zijn. Daardoor kreeg de gemeente niet genoeg grip op deze problematiek.

Lips: 'We hadden behoefte aan een eenduidige werkwijze. Voorheen reageerden we ad hoc op meldingen, vaak door bomenkap, en als het kon door vervolgens nieuwe bomen aan te planten. Het gevolg was dat andere bewoners dezelfde oplossing eisten voor de wortelopdruk in hun straat. Het was financieel niet haalbaar om al deze bomen te kappen en eventueel te herplanten. Daarom kijken we nu of we kunnen sturen op het vervangen van die bomen, zodat je niet alles in één keer hoeft te vervangen.' Van den Bersselaar: 'Eerst werd er vooral door de afdeling groen over een alternatieve oplossing nagedacht; nu gebeurt dit samen met civiel.'

Spelregels opstellen

Houweling benadrukt dat de gemeente niet over één nacht ijs is gegaan bij het opstellen van het boomwortelprotocol. 'Het was een proces van meer dan een jaar.'

Het boomwortelprotocol

Als er een melding binnenkomt, wordt deze stap voor stap behandeld met behulp van een stroomschema. Er is onderscheid gemaakt tussen eenvoudige en tijdelijke maatregelen en structurele oplossingen. Voorbeelden van eenvoudige en goedkope maatregelen zijn: onder een rij tegels weghalen en de boomspiegel vergroten, bol bestraten, een ander type verharding. Voorbeelden van uitgebreide en structurele maatregelen zijn de complete inrichting van een groeiplaats en het toepassen van een constructie.

Hoe kwamen de collega's van de gemeente Breda tot een gezamenlijk gedragen werkwijze? Er lag al een kader, zoals het beleidsplan, met daarin de boomambities, de zorgplicht voor bomen, het beleid met betrekking tot het wegbeheer en kwaliteitsafspraken met de politiek. Barel glimlacht: 'We hadden vooral onderlinge afspraken over wie wat ging betalen.' Van den Bersselaar: 'Het kwam voor dat

'Het leven van de boom wordt gerekt totdat er integraal gerenoveerd wordt'

'Het zou een probleem zijn als alle probleem-bomen vanwege wortelopdruk in één keer weg moeten'

Anton Lips

Manager Openbare Ruimte, Gemeente Breda

we de wortelopdruk rond de boom hadden aangepakt, maar niet verder hadden gekeken in de parkeerstrook. Verderop was dan opdruk die feitelijk ook met de boom te maken had. Aan de andere kant kwam wortelopdruk recht onder een boom voorheen niet snel terecht op de "bolletjeskaart" die civiel maakt aan de hand van de visuele inspecties. Als we een boomspiegel willen vergroten, schuurt dat wel eens met parkeerbelangen. Daarbij hebben we samenwerking gezocht, in plaats van elkaar de verantwoordelijkheid toe te schuiven.'

Van den Bersselaar: 'We hebben veel kennis uit onze disciplines uitgewisseld; we hebben nu meer inzicht in elkaars discipline. Dat geeft een vertrouwensbasis. Iedereen begrijpt nu dat we

'De organisatie is een stuk flexibeler geworden door het boomwortelprotocol'

Alette Barel

Adviseur Civiel
Gemeente Breda

soms een tijdelijke maatregel moeten nemen omdat het budget beperkt is, ook al staat de boom in een te kleine groeiplaats.' Barel concludeert: 'Het was wel een heel gepuzel aan de voorkant.'

Tijdelijke en structurele maatregelen

Er wordt een voorbeeld gegeven van het resultaat van de eenduidige werkwijze in de gemeente Breda. Boombeheer kreeg eerst het advies van het ingenieurbureau om alle bomen in een bepaalde straat te verwijderen, maar door te werken met het boomwortelprotocol, kunnen de meeste bomen nu blijven behouden dankzij tijdelijke maatregelen. Lips: 'Met het bomenprotocol kunnen we eenvoudiger tijdelijke maatregelen kiezen om de levensduur van een boom te verlengen. De boom kan dan blijven staan tot het moment dat we aan een integrale herinrichting van de

openbare ruimte toe zijn. Deze tijdelijke maatregelen kunnen worden herhaald. Naast tijdelijke maatregelen kunnen we via het protocol ook uitkomen bij structurele maatregelen, maar die zijn kostbaarder en ingrijpender.'

Van den Bersselaar: 'Met het boomwortelprotocol kunnen we verantwoorde keuzes maken, zodat we een projectprogrammering kunnen opstellen. Met deze onderbouwde keuzes hebben we een goed verhaal ten opzichte van de uitvoerders en het ingenieurbureau. We maken nu allemaal op dezelfde manier keuzes, waardoor we eenheid en duidelijkheid uitstralen naar de bewoners.'

Voordelen

Barel: 'Van reactief onderhoud van de buitenruimte, een logisch gevolg van de economische crisis, zijn we overgeschakeld naar proactief onderhoud. Civiel kan nu in 70 procent van de

gevallen zelf beslissingen nemen zonder dat groen in beeld komt. In de aanloop naar het boomwortelprotocol heeft de afdeling groen veel van zijn kennis met ons uitgewisseld.' Van den Bersselaar: 'Natuurlijk kijkt groen regelmatig over de schouders van civiel mee, maar het is niet efficiënt als wij alle stukken van de afdeling groen ook nog eens moeten beoordelen. Over tijdelijke maatregelen kan civiel prima zelf beslissen. We hebben afspraken gemaakt over wie wat doet, wanneer de afdeling groen een advies ter inzage krijgt en wanneer groen een knoop (of een wortel...) moet doorhakken. Alle projecten die met het boomwortelprotocol doorlopen zijn, zijn wel door iedereen in de gemeente Breda terug te vinden en in te zien in ons digitale projectensysteem Sharepoint.' Bram Zwikker is technisch medewerker bomen,

'Op de lange termijn is werken met het protocol goedkoper dan doorgaan met lapmiddelen'

samen met zijn collega Roy, en zit in de werkvoorbereiding. 'Wij werken aan opdrachten die voortkomen uit meldingen of uit een opname van de afdeling civiel.' Aman Aernouts, voorheen werkzaam bij de afdeling groen en nu toezichthouder op de civiele werkzaamheden, zit ook aan tafel. Hij houdt toezicht op de her-

'Het protocol blijft zich zeker ontwikkelen. Sommige maatregelen moeten zich nog bewijzen'

Bram Zwikker

Technisch medewerker
Bomen, Gemeente Breda

'Ook al werken we nog maar kort met het boomwortelprotocol, ik zie al dat de kwaliteit van de buitenruimte erop vooruitgaat'

Aman Aernouts

Toezichthouder Civiele werkzaamheden
Gemeente Breda

stelwerkzaamheden bij wortelopdruk. Aernouts: 'Wij hanteren het boomwortelprotocol en ervaren dit als erg positief.'

Aanpassingen protocol

Zwikker houdt een slag om de arm: 'Samen met een tijdelijke maatregel kunnen we ook een groeiplaatsverbetering uitvoeren. We grijpen de diverse maatregelen dus ook aan om te zien wat werkt en wat minder goed werkt. Het boomwortelprotocol zal na verloop van tijd ongetwijfeld aangepast worden.' Ook wijst Zwikker erop dat het doel van maatregelen lang niet altijd is de bomen te redden. 'Niet bij alle bomen wordt een structurele maatregel toegepast. Soms worden tijdelijke maatregelen genomen om ze te behouden tot een geplande reconstructie.'

Net als Zwikker geeft Van den Bersselaar aan dat het protocol niet statisch is. 'We kijken bijvoorbeeld welke informatie nodig is om een goede opdracht aan de aannemer te geven. Eerst gaven we de aannemer meestal een civiele tekening met maatvoeringen, maar daar zijn we op teruggekomen. Nu delen we via de app Bestekchecker alleen een simpel formulier met instructies voor maatregelen vanuit civiel en groen, met een foto erbij. Op de foto staat een vlak met rode lijnen aangegeven waarbinnen gewerkt moet worden. Dat is praktisch.' Zwikker plaatst een kanttekening: 'Ik blijf een bomenman, dus ik ga voor die boom. Civiel blijft civiel. Er wordt van beide kanten nog wel eens iets geroepen dat niet realistisch is, dus er is nog ruimte om verder naar elkaar toe te groeien.'

't Lam: 'De verbeterde samenwerking tussen groen, civiel, uitvoering en het ingenieursbureau is een toegevoegde waarde, maar iedereen weet nu ook van elkaar wat er op de lange termijn speelt. Hierdoor kunnen ze met elkaar meeliften bij projecten, bijvoorbeeld bij een herinrichting. Ik ben ervan overtuigd dat je bij het volgen van het protocol goedkoper uit bent dan als je ad hoc blijft werken.' Aernouts: 'Het allerbelangrijkste is dat ik buiten zie dat de kwaliteit van de openbare ruimte vooruitgaat.'

Be social

Scan of ga naar:

www.boomzorg.nl/article/29914/boombeheerder-lips-wij-streven-ernaar-om-het-aantal-meldingen-drastisch-te-verlagen

'De afdelingen civiel en groen hebben kennis uitgewisseld en begrip gekregen voor elkaar. Bij samenwerking, bijvoorbeeld het werken met één protocol, is een vertrouwensbasis het belangrijkste'

Marie Jose van den Bersselaar

Adviseur Groen
Gemeente Breda

BEWATERING

RootBarrier® Gietrand

- Geen boompalen meer nodig
- Zeer stevig, duurzaam en herbruikbaar
- UV-bestendig, 100% recyclebaar
- Makkelijk te snijden en installeren met behulp van onze accessoires
- Kan op een talud geplaatst worden
- Antivandalisme systeem
- Beschermend tegen strooizout en maaischade
- Vrij van chemische stoffen

BEWATERING

NIEUW

RootBarrier® Watertapes

- Waterbuffer, ca. 40-45 liter per m²
- 100% biologisch afbreekbaar
- Duurzaam
- Voordelig
- Verkrijgbaar op rol met een lengte van 25 en 50 meter
- Eenvoudig en snel te installeren

KING RootBarrier • T +31 (0) 320 215 805 • sales@rootbarrier.nl • kingrootbarrier.com

Gebruiksvriendelijke krachtpatser

Vraag een demo aan en laat u overtuigen!

Dé expert in houtversnipperaars en alleshakselaars.
Met voor elk werk de juiste machine, aftakas of motor aangedreven,
met 2 verkleiningssystemen, een unieke invoerband en een
CO₂ reductie systeem.

Pols Groep Stationsweg 36 Zuidland T 0181 - 45 88 45 www.pols.nl www.ts-industrie.nl

Waarom is het zo lastig om bomen met een duurzaamheidskeurmerk verkocht te krijgen?

Bomen groeien niet tot in de hemel

Wat is dat toch met die duurzame bomen? Waarom is het zo lastig om bomen met een duurzaamheidskeurmerk zoals Groenkeur of SKAL verkocht te krijgen?

Ruim 165 overheidsorganen, van ministeries, provincies, gemeentes, waterschappen tot maatschappelijke instellingen, hebben het manifest maatschappelijk verantwoord inkopen ondertekend. Toch blijft de vraag achter bij het groeiende aanbod.

Maatschappelijk verantwoord inkopen vraagt visie en vooruitdenken. Op dat laatste punt gaat het vaak fout. De visie is aanwezig en in het beleid ligt alles keurig vast, maar op het moment dat de boom geleverd moet worden, tellen voornamelijk de prijs, het uiterlijk en de soort en niet meer het inkoopbeleid. Dat is erg zuur voor de kwekers die jaren geïnvesteerd hebben in de voorbereiding en opkweek van duurzame bomen. Het is ook zuur voor uw eigen portemonnee. In de praktijk blijkt namelijk dat bomen die onder keurmerk zijn gekweekt ook weerbaarder zijn. Ze lossen plagen makkelijker zelf op en kunnen beter tegen een stootje, waardoor er minder inboet is te verwachten. Dat is zowel voor de opdrachtgever als de kweker een voordeel. Beiden hebben minder kosten. Dat budget is dan beschikbaar om andere plantvakken te verbeteren.

Om de vicieuze cirkel te doorbreken, is planning nodig, liefst een aantal jaren vooruitdenken. Wat gaat er gebeuren? Welke werkzaamheden komen op ons af en hoe past groen daar dan in? Met de nieuwe systematiek 'iampro' van CROW is een goede planning mogelijk. Aan het openmaken van straten voor herinrichting en rioleringswerkzaamheden gaat een jarenlange planning vooraf. Door vanaf het begin groen en bomen mee te nemen, kan er al vroegtijdig met een kweker geschakeld worden. Hij kan dan zorgen dat het juiste assortiment en de goede maten klaarstaan. Dan hoeft er niet op het laatste moment nog gezocht te worden naar een *second best* oplossing.

Bomen en planten hebben nu eenmaal tijd nodig om te groeien en tot volle wasdom te komen. Ze groeien niet zomaar tot in de hemel. Dat vraagt tijd en geduld. Durft u het

aan als beheerder van de openbare ruimte om te kiezen voor maatschappelijk verantwoord inkopen?

Meer weten? Op het inkopersplatform zijn tools beschikbaar die uw taak ondersteunen. Een groeiend aantal ondernemers kiest voor een duurzame werkwijze. Op de website van Groenkeur en Planetproof vindt u de duurzame kwekers van bomen en planten die voldoen aan alle eisen.

Be social

Scan of ga naar:

www.boomzorg.nl/article/30626/bomen-groeien-niet-tot-in-de-hemel

Bomen die onder keurmerk zijn gekweekt, blijken in de praktijk ook weerbaarder, waardoor er minder inboet is te verwachten

'Wat is "goed"? Kwaliteits- omschrijvingen van plantmateriaal zijn te subjectief'

Roep om minder voorschriften en meer
resultaatgerichte beschrijvingen

Voor het omschrijven van de kwaliteit van plantmateriaal verwijst het CROW naar de uitgave van de Raad van Boomkwekers uit januari 2007: Kwaliteitsnormen en omschrijvingen van Boomkwekerijproducten. De redacteur van dit vakblad slaat een van de eerste bladzijden open. Over de vereiste kwaliteit van bos- en haagplantsoen meldt het normenboekje: 'Het opgekweekte bos- en haagplantsoen moet van een goede kwaliteit zijn en voldoen aan EG-normen. De planten moeten een goed wortelgestel hebben en voorzien zijn van voldoende fijne beworteling, wat gestimuleerd kan worden door ondersnijden en het beroeren van planten. Meerjarige planten moeten tijdig verplant zijn en ter bevordering van fijne beworteling kan eveneens ondersnijding en

beroering worden toegepast. Lengte, dikte en beworteling van goed bos- en haagplantsoen moeten in de goede verhouding op elkaar afgestemd zijn. (...) Het oprooien van bos- en haagplantsoen, het opkuilen, opslaan en het verladen moeten vakkundig en met de meeste zorg worden uitgevoerd, met het oog op kwaliteitsbehoud. Een goed gedoseerde bemesting kan bijdragen tot het verkrijgen van de gewenste kwaliteit.'

Richtlijnen te subjectief

Herman Wevers van Alles over Groenbeheer en zijn team van groenspecialisten, waaronder bestekschrijvers en directievoerders, ondervinden hinder van deze beschrijvingen. Wevers legt uit: 'Termen als "goed" en "tijdig" zijn sub-

Hoe omschrijf je de kwaliteit van plantmateriaal en hoe beoordeel je die? Dat blijkt in de praktijk erg lastig, aldus Herman Wevers van Alles over Groenbeheer, vooral het volledig objectief omschrijven en meten, waardoor de eeuwige discussies blijven bestaan. Dit vakblad vraagt enkele experts of er een oplossing voorhanden is.

Auteur: Santi Raats

jectief. Ze zijn niet meetbaar. En "volgens de EG-normen" ... over welke EG-normen hebben we het dan? Het kunnen net zo goed financieel-economische normen zijn. En je kunt wel zeggen dat de beworteling van laanbomen fijn moet zijn, maar bij een boom uit Opheusden is de beworteling altijd grover dan bij een boom van de zandgrond. Dat zou betekenen dat er geen enkele Opheusdense boom meer verkocht zou kunnen worden!'

Voor Lammert Kragt van de afdeling Zaad en Plantsoen van Staatsbosbeheer bieden de normen en richtlijnen wel houvast. Hij reageert: 'Die opmerking klopt, maar een goede boomkweker op kleigrond zal ervoor zorgen dat hij bomen met een goed wortelgestel aflevert.

Daar zal hij meer inspanningen voor moeten leveren. Wat betreft de EG-richtlijn: in de bosbouwkunde gaat het om EG-richtlijn 1999/105/EG.

Veel boekjes met richtlijnen

Wevers heeft al flink zitten broeden op de vraag hoe er beter kan worden omschreven. Ook met de CROW-gebruikerswerkgroep voor hoofdstuk 51.1, 'Bomen', heeft hij dit probleem al meermaals besproken. Toch blijkt er niet een-twee-drie een oplossing voorhanden om groen kwaliteit objectief te kunnen omschrijven en keuren. 'Meerdere partijen hebben pogingen gedaan om de kwaliteit van plantmateriaal beter te omschrijven, zoals IPC Groene Ruimte met zijn uitgave Kwaliteit en keuring van plantmateriaal uit 2005. Ook staat er vast het een en ander in het Stadsbomen Vademecum en in het Handboek Bomen.'

Preventief werken

Kragt herkent de discussies over de kwaliteit van plantmateriaal, maar hij ziet de oplossing primair in preventief werken. 'Bij de klant moeten de poot- en plantcondities op orde zijn. De leverancier moet ervoor zorgen dat de bomen goed behandeld zijn gedurende de teelt, bij het rooien, eventueel bewaren en opslaan en vervolgens het uitleveren. Dit zijn controleerbare zaken.' Naktuinbouw-systemen als Select Plant Bosplantsoen en Select Plant Laanbomen moeten het kaf van het koren scheiden. Daar wordt hard aan gewerkt.

Cor Huibers, verkoopleider van boomkwekerij Batouwe, knikt. 'Soms gaat het mis bij de klant, soms bij de kweker.' Nu is Batouwe een boomkwekerij die vooroploopt, een behoorlijk goede naam heeft en bekend is om zijn innovatieve vermogen, onder meer met de inzet van stekmoeders en het inspireren van jonge medewerkers. Het bedrijf is niet meer actief in de handel, maar Huibers stelt dat bij elke goede boomkweker de kwaliteit op nummer één moet staan. 'Schaarste van een bepaalde soort mag nooit een reden zijn om mindere kwaliteit door te verkopen. Boomkwekers in de handel moeten ook consequent zijn bij het afkeuren van slecht materiaal. Vraag zo mogelijk van tevoren foto's op van wat je koopt.' Verder is Huibers van mening dat een goede boomkwekerij zich onderscheidt door het nemen van verantwoordelijkheid. 'Dat betekent tijd maken voor goed onderzoek als er iets is misgegaan met het geleverde plantmateriaal, en proactief zijn bij

het zoeken naar oplossingen. Als een klacht pas na zes of acht weken binnenkomt, kunnen we natuurlijk niet veel meer doen. Maar ook bij ons gaat er weleens iets fout waar we niet altijd de vinger op kunnen leggen. Dan lossen wij dit altijd direct op.'

Slechte uitvraag

Wat Kragt betreft, is ook de kennis van de klant vaak benedenmaats. 'De klant moet de goede uitvraag te stellen. Als hij dat niet kan, moet hij daarvoor een deskundige en betrouwbare adviseur in de arm nemen. Het gaat fout als het plantmateriaal de sluitpost van de begroting is of wordt vrijgelaten door slechte vraagarticulatie of een gebrek aan kennis van zaken. Dan krijgt de klant troep geleverd, of partijen waarvan de marge verdwijnt in de zak van de tussenhandel of van kopers namens de opdrachtgever. Er wordt dan gekozen voor mindere kwaliteit. De opdrachtgever moet zeer kritisch en ter zake kundig zijn bij de levering van plantsoen. Wat niet deugt, moet linea recta terug. Geen concessies doen.'

Herman Wevers en zijn team zijn natuurlijk bij uitstek deskundige adviseurs en specialisten. Zelfs zij roepen om een oplossing voor de voortdurende discussies over kwaliteit.

Alleen eindresultaat meten

Kragt haalt nogmaals enkele normen aan: 'Met betrekking tot de fysieke kwaliteit kan men terugvallen op de NEN-normen 7412. Ook kan men het boekje van Probos gebruiken: Bestellen van Bosplantsoen, een zeer goede aanwinst. Staatsbosbeheer maakt gebruik van beide als het gaat om beworteling, lengte-diameterverhouding en vertakking. Daarnaast

gebruiken we de Nederlandse Rassenlijst voor bomen als het gaat om de genetische herkomst van bomen. Het ondersnijden van bosplantsoen van twee tot vier jaar wordt uitgedrukt door middel van een codering. Die moet de kweker in zijn kwekerijdagboek opnemen. Voor bosplantsoen staat bijvoorbeeld omschreven: 1 + 1 is een zaailing die één jaar is doorgeteeld; 1 + 1 + a1 is een driejarige zaailing die is ondersneden of afgepend. Deze is als zaailing een jaar doorgekweekt, verplant en na een jaar afgesneden. Bij laanbomen geldt dat je als klant eisen kunt stellen aan het verplanten van de bomen en de grootte van de kluit waarin je geleverd wilt hebben. Een goede kweker houdt in zijn kwekerijdagboek bij welke onderhouds- en dus ook verplantacties hij heeft ondernomen.'

Wevers hoopt op Europese richtlijnen met een geheel nieuwe insteek. Hij wil af van de richtlijnen voor de manier waarop zaken moeten worden aangepakt. In plaats daarvan wil toe naar richtlijnen voor resultaatgerichte beschrijvingen. Wevers verklaart: 'In het boekje van de Raad van de Boomkwekerijen staat precies hoe je bomen moet inkuilen. Ik vind het belangrijker dat het wortelgestel niet uitdroogt en dat er geen ander kwaliteitsverlies optreedt. Hoe we dat bereiken, moeten we zelf weten. Als we de bomen in de koelcel leggen, is dat ook best. We moeten de creativiteit niet belemmeren, maar sturen op het eindresultaat.'

Kragt is voorzichtiger. Hij gelooft toch vooral in sturing van het hele proces. 'We zien de gekste dingen op dat gebied. We hebben meegemaakt dat een aannemer bedacht om bij licht vrie-

Wevers: 'De bomen in de koelcel leggen is ook prima. We moeten de creativiteit niet belemmeren'

Herman Wevers

Alles over Groenbeheer

HEMOS
Machinebouw bv

HYDRAULISCHE STOBBERFREZEN TOT 450PK www.hemos.nl Info@hemos.nl 06 46602500

Dé groeiplaatsoplossing
voor bomen in de
openbare ruimte

Slimme combinaties van
groen, grijs en blauw!

Kijk voor onze producten
op www.treebuilders.eu
of bel 0413 530 266

**Urban tree
solutions**

Heeswijk-Dinther | 0413 530 266 | www.treebuilders.eu | info@treebuilders.eu

zend, schraal weer een grote partij bosplantsoen op het maaiveld te zetten en rondom af te ploegen met moppen klei van bijna één meter doorsnee. Op afstand leek het solide ingekuild. De opdrachtgever keurde het goed omdat het hem aan kennis ontbrak. Daarmee was de aanemer ingedekt. Maar het groeiseizoen daarop was desastreus: al het bosplantsoen ging dood.'

Nieuw keurmerk

Kragt stipt aan dat hij in een adviescommissie van Naktuinbouw zit en daarmee werkt aan een keurmerk: Select Plant Bosplantsoen en Select Plant Laanbomen. Dit is volgens Kragt een samenvoeging en verbetering van de twee bestaande Naktuinbouw-keurmerken, Select Plant Laan- en Sierbomen en Select Plant

Bosplantsoen. 'Ik denk dat dit een waardevolle, objectieve toevoeging zal zijn voor de markt', aldus Kragt. 'Iedere partij wordt van bron tot eindgebruiker gecontroleerd.'

Door de bomen het bos niet zien

Hiermee wordt de stapel richtlijndocumenten weer wat hoger. Kunnen klanten door de bomen het bos nog zien? Wevers reageert: 'Het liefste zou ik zien dat alle boekjes die er op de markt zijn worden gecombineerd tot één boek met handzame, resultaatgerichte normen. Dit moeten Europese richtlijnen zijn, want er is veel handel in bomen in heel Europa.'

Europese neuzen één kant op

Als eerstvolgende stap ziet Wevers de oprich-

ting van een Europese werkgroep voor zich. 'Hierin zouden naar mijn mening de afdeling Zaad en Plantsoen van Staatsbosbeheer en Naktuinbouw een rol moeten spelen. Er zit een aantal mensen van Staatsbosbeheer Zaad en Plantsoen in de CROW-werkgroep. Zij weten ontzettend veel af van de herkomst van plantmateriaal.' Wevers ziet niet direct een rol weggelegd voor Wageningen Universiteit of Alterra; Kragt wel: 'En naast Alterra is het Centrum voor genetische bronnen een goede partner. Dit participeert al in het Europese netwerk Euforgen.' Kragt sluit af met de overtuiging dat de discussies zullen blijven, ook al wordt het eindresultaat nog zo minutieus meetbaar. De discussie over de vraag hoe de kwaliteit objectief gekeurd kan worden, is in elk geval voorlopig nog niet van tafel.

Be social

Scan of ga naar:

www.boomzorg.nl/article/30421/wat-is-goed-kwaliteitsomschrijvingen-van-plantmateriaal-zijn-te-subjectief

Kragt: 'We zien de gekste dingen, met als gevolg dood bosplantsoen'

Lammert Kragt

afdeling Zaad en Plantsoen van Staatsbosbeheer

Elftal nieuwe boomtechnisch adviseurs in het noorden

Helicon en TerraNext stomen cursisten klaar voor ETT

Wie voorheen de Helicon-opleiding tot boomtechnisch adviseur wilde volgen, kon uitsluitend terecht bij de locatie in Eindhoven. In samenwerking met TerraNext heeft Helicon de opleiding nu ook naar het noorden van het land gehaald. Eind oktober werd de avondopleiding voor het eerst gegeven in het Drentse Eelde. Dat bleek direct een succes: alle elf cursisten behaalden hun diploma.

Auteur: Nino Stuivenberg

De opleiding tot boomtechnisch adviseur is al jaren een succesvol concept bij Helicon in Eindhoven. In deze avondopleiding, die bestaat uit 32 contactmomenten en drie praktijkmomenten overdag, leren de cursisten alle competenties die bij het vak van boomtechnisch adviseur horen. De opleiding is de opmaat tot een examen voor European tree technician (ETT). Helicon merkte dat er ook in de noordelijke provincies vraag was naar dit traject. Voor geïnteresseerden daar is het echter niet te doen om alle cursusavonden heen en weer te rijden naar Eindhoven. Helicon zocht daarom contact met TerraNext, een bekende opleider voor de groene sector die gevestigd is in het Drentse Eelde.

Het verzoek van Helicon: een locatie om de opleiding ook in het noorden te kunnen organi-

seren. TerraNext was enthousiast en zo kwamen de twee partijen tot een samenwerking. In oktober 2018 begon een groep van elf cursisten aan de avondopleiding tot boomtechnisch adviseur. Omdat dit de eerste keer was op deze manier, heeft Helicon de opleiding nu nog in eigen beheer georganiseerd, vertelt Corik Geurts van Helicon. 'We hebben ervoor gekozen om het lesrooster nu nog in Eindhoven te maken. De cursusavonden werden bovendien verzorgd door onze eigen docenten. Dat hebben we puur gedaan om de kwaliteit te waarborgen voor dit eerste jaar. Uiteraard moet de opleiding in Eelde net zo goed zijn als in Eindhoven!'

Toegevoegde waarde

Bij TerraNext is Bunny Ringelink medeverantwoordelijk voor het aanbieden van de

'Voor het vak is deze uitbreiding heel belangrijk'

heeft de opleiding zelf volledig meegedaan. 'Ik heb zelf een verleden in het groen en dit leek mij een mooie gelegenheid om mijn kennis te verbreden', legt hij uit. 'Dus toen ik de mogelijkheid kreeg om de cursus zelf ook te volgen, leek mij dat interessant. Bovendien is het handig dat ik de inhoud van de cursus ken als we hem in de toekomst weer gaan organiseren.'

Opmaat tot ETT

Daarmee was Ringelink een van de elf cursisten die aan de opleiding begonnen en tevens succesvol afrondten. Hij vond de opleiding erg interessant en inhoudelijk goed te volgen. 'Iedere avond was er een specialist die kennis op zijn vakgebied deelde. Daarnaast waren er de praktijkmomenten, waarop je echt aan de slag kon. Mensen die met bomen werken, steken hier zeker iets van op. Natuurlijk zijn er facetten die je minder goed beheerst; daar moet je dan wat harder voor lopen. Maar het niveau is goed te doen.'

De Helicon-opleiding tot boomtechnisch adviseur dient als voorbereiding op het ETT-examen. Geurts zegt daarover: 'Helicon leidt de cursisten op, maar een andere partij keurt het vlees.' Van de elf geslaagden bij Helicon/TerraNext is vrijwel iedereen van plan om het ETT-examen af te leggen. Ringelink: 'Wij mogen onszelf nu boomtechnisch adviseur noemen. De volgende stap is het ETT-examen. Ook dat gaan we doen! Je kunt dat bij IPC Groene Ruimte of PC Bomen afleggen. Het is de bedoeling om met deze hele groep voor dat examen te gaan, naar verwachting al in november.'

opleiding. Ringelink, accountmanager bij TerraNext, vertelt: 'Helicon heeft ons gevraagd en wij stonden ervoor open. Deze opleiding is namelijk echt een plus in ons bestaande aanbod voor mbo-leerlingen, cursisten en overige geïnteresseerden. We hebben bijvoorbeeld wel een cursus boomveiligheidscontrole, maar boomtechnisch adviseur gaat nog een paar stappen verder. Denk aan leerstof over de groei van bomen, ziektes en plagen, bestekken, groeiplaatsen, onderzoeksapparatuur, wetgeving etc. Door het praktische aspect krijgen de deelnemers veel handvatten en leren ze alle ins en outs over het vak. Kortom: het is zeker een stuk verbreding, en voor ons van grote toegevoegde waarde.'

Ringelink is dus erg enthousiast over de opleiding. Hij kan er met recht over spreken, want hij

Vertrouwen

Daarmee is de sector in ieder geval elf gediplomeerde boomtechnisch adviseurs rijker en wie weet op termijn zelfs elf ETT'ers. Het eerste jaar bij TerraNext is dan ook een succes, nu het noorden van het land elf vakmensen rijker is. 'Voor het vak is dat heel belangrijk, dus het is goed dat we dit programma konden delen', aldus Geurts. Wie naar aanleiding van de positieve reacties ook interesse heeft in de opleiding tot boomtechnisch adviseur, hoeft niet lang te wachten. Helicon Eindhoven start op 19 september 2019 met een nieuwe ronde van deze avondopleiding. Geurts: 'Iedereen die interesse heeft, is welkom op donderdag 29 augustus. Dan hebben we een informatieavond over de opleiding op onze locatie in Eindhoven.' Ook TerraNext gaat de opleiding een tweede keer organiseren. Ringelink: 'Wij gaan hier zeker mee door. Onze planning is om in januari 2020 van start te gaan. Daarbij hopen we natuurlijk weer op een mooie groep cursisten. Ik heb er vertrouwen in dat we dat voor elkaar krijgen.'

Collega's

Wat daarbij zal helpen, is de mening van cursisten die het eerste jaar volgden. Een van hen is Ronnie van der Vinne (42), bedrijfsleider bij Vos Groenverzorging. Van der Vinne vertelt: 'Bij Vos Groenverzorging doe ik de dagelijkse aansturing. Ons bedrijf is specialist in boomverzorging, vooral in de uitvoering. Advisering door een ETT'er is nu extern bij advies over bomen. Wij worden wel vaak om advies gevraagd en daarmee kunnen we bredere diensten aanbieden. Daarom besloten mijn collega André en

 Corik Geurts Helicon Bunny Ringelink TerraNext

MORE THAN QUALITY

Bij de aanleg van groenprojecten is goed plantmateriaal essentieel, evenals levering op het juiste tijdstip en de gewenste plaats. In samenspraak met de opdrachtgever levert Boomkwekerij Udenhout het totaalpakket aan groen. Just in time, voor een geslaagd project.

**BOOMKWEKERIJ
UDENHOUT**
MORE THAN EXCELLENT TREES

Excursie naar de kwekerij van
Chris van der Wurff in Heeze

ik om deze avondopleiding te volgen. Toen ik twintig was, heb ik de bosbouwschool gedaan, dus deze opleiding was voor mij een opfriscursus, om de materie weer naar boven te halen en alles weer scherp te hebben. Bovendien is er in de tussentijd veel veranderd, bijvoorbeeld op het gebied van groeiplaatsen. Het leuke aan de opleiding? Dat je alle vaktechnen bij elkaar hebt! En het is ideaal om de opleiding hier in het noorden te volgen. Er is een groot tekort aan ETT'ers. Op deze manier kunnen we daar concreet iets aan doen.'

Van der Vinne volgde de cursus dus samen met zijn collega André Zinger. Zinger is al sinds eind

jaren negentig ETW'er en deed de opleiding om zijn kennis en werkveld te vergroten. Hij vertelt: 'Ik vond het fijn dat de cursus ook in het noorden gegeven kon worden. Tijdens de cursus werden de onderdelen behandeld door mensen met veel praktijkervaring. De theorielessen werden ook echt praktisch uitgevoerd tijdens de praktijkdagen. De diverse examenopdrachten, uitgevoerd in samenwerking met medecursisten, heb ik als zeer leerzaam ervaren.' Zinger ziet duidelijk toegevoegde waarde in de opleiding tot boomtechnisch adviseur. 'Als ETW'er heb je al toegevoegde waarde, wat voor opdrachtgevers steeds belangrijker is. Zij zoeken immers mensen die echt voor hun vak

staan en hun verantwoordelijkheden durven en kunnen nemen. Deze cursus draagt daar extra aan bij. Aan de hand van onderzoek, advies en rapportages kun je als boomtechnisch adviseur een belangrijke rol spelen bij problemen met of rondom bomen.'

Aanrader

Ook Carla Dingelhoff volgde de opleiding. Dingelhoff is werkzaam als adviseur groen bij Stadsingenieurs van de gemeente Groningen en volgde eerder al de opleiding tuin- en landschapsinrichting bij VHL. Dingelhoff zag in de opleiding meerwaarde voor haar dagelijks werk, vertelt ze: 'Bomen spelen een belangrijke rol in de stedelijke gebiedsontwikkeling. Ik zag de cursus daarom vooral als een verdiepingsslag voor het werk dat ik doe. Uiteindelijk is het veel meer geworden dan alleen verdieping; ik heb bijzonder veel geleerd, de afgelopen maanden. Vooraf wist ik niet precies wat ik moest verwachten en de beginfase was wat aftasten, onder meer omdat de vakken door elkaar lopen. Maar uiteindelijk viel alles op zijn plaats. Sommige delen, zoals bestekschrijven, kende ik al van mijn werk. Op het gebied van bodemkunde heb ik juist veel kennis opgefrist; je bent weer op de hoogte van nieuwe ontwikkelingen. Al met al vond ik het een leuke opleiding die ik zeker zou aanraden. Nu gaan we natuurlijk nog voor het landelijke ETT-examen!'

Be social

Scan of ga naar:

www.boomzorg.nl/article/30357/elftal-nieuwe-boomtechnisch-adviseurs-in-het-noorden

In september start Helicon Eindhoven weer met de opleiding

Ronnie van der Vinne

Vos Groenverzorging

André Zinger

Vos Groenverzorging

De toekomst van i-Tree

i-Tree is nog maar nauwelijks gelanceerd in Nederland, of er zijn alweer nieuwe ontwikkelingen in aantocht. Nieuwe tools en verbeteringen van bestaande tools voor internationaal gebruik worden op korte termijn verwacht. Uitbreiding van het aantal ecosysteemdiensten in i-Tree staat bij iedereen hoog op de agenda. Het blijkt dat wij niet de enigen zijn. Zo zijn David Nowak en zijn team druk bezig om bijvoorbeeld koeling door bomen in een model te zetten. Kunnen we die ontwikkelingen in Nederland inzetten?

Auteur: Dr. Wendy Batenburg, wetenschappelijk medewerker Terra Nostra

Nieuwe ontwikkelingen

Na het uitbrengen van de Europese versie van i-Tree Eco en de presentatie van de resultaten van i-Tree NL in februari stonden de ontwikkelingen niet stil. De USDA Forest Service is continu bezig met het vernieuwen van bestaande tools en het bedenken van nieuwe. Dat bleek wel tijdens het Global i-Tree Science and Users Symposium, afgelopen juni in de Amerikaanse stad Syracuse. Dit symposium werd georganiseerd door de bedenkers en ontwikkelaars van i-Tree en had als doel i-Tree-gebruikers samen te brengen, projecten te bespreken en ideeën uit te wisselen. David Nowak en zijn team vertelden over de nieuwste ontwikkelingen van i-Tree en stonden open voor discussies en vragen. Ik heb op deze bijeenkomst de resultaten van de i-Tree Eco-pilots in Nederland gepresenteerd aan internationale i-Tree-experts. De informatie over dit project werd met grote interesse ontvangen en er werd met lof gesproken over de uitvoering ervan en de inzet van projectgroep i-Tree Nederland.

Nieuwe ecosysteemdiensten

De i-Tree-tools zijn verdeeld in drie groepen: *core tools*, *research tools* en *legacy tools*. Onder andere i-Tree Eco, Hydro en Canopy vallen

onder de core tools en zijn laagdrempelig in gebruik. Research tools zijn softwaremodellen die nog in ontwikkeling zijn en vooral geschikt voor de meer technische of wetenschappelijke gebruiker. Legacy tools, zoals i-Tree Streets, zijn modellen die niet meer gebruikt worden of zijn samengevoegd met core tools.

Energie

Nieuwe modellen vallen onder de research tools en zijn dus ingewikkelder in gebruik. Toch zijn deze modellen ontzettend interessant, omdat de nieuwste ontwikkelingen erin te vinden zijn. Een voorbeeld hiervan is i-Tree Energy. Hierbij worden de algoritmes die in i-Tree Eco gebruikt worden voor het berekenen van de energiebesparing aangepast voor meerdere soorten bebouwing. In i-Tree Eco kan energiebesparing door bomen nu nog niet berekend worden, omdat het gebaseerd is op het type bebouwing in de VS, dat afwijkt van Nederlandse gebouwen. In het nieuwe model i-Tree Energy kan informatie over de omliggende bebouwing ingevoerd worden, zodat dit model ook buiten de VS gebruikt kan worden, dus ook in Nederland. Zodra dit model voor ons beschikbaar is, kan berekend worden voor hoeveel energiebesparing bomen zorgen als

het gaat om koeling of verwarming van onze woningen en gebouwen. Er wordt hard aan gewerkt om dit model op niet al te lange termijn als research tool vrij te geven.

Koeling

Ook in ontwikkeling is i-Tree Cool Air. Met dit luchttemperatuurmodel kunnen veranderingen in het landschap of de stedelijke omgeving gesimuleerd worden om te kijken welk effect ze hebben op de omgevingstemperatuur. Het model zal worden gekoppeld aan i-Tree Hydro, omdat beide modellen sommige parameters en berekeningen delen. Het effect van koeling door bomen kan dan inzichtelijk worden gemaakt en gewaardeerd worden met een geldbedrag. De USDA Forest Service verwacht dat dit model binnen een jaar beschikbaar is. Beide modellen zullen uitgebreid getest worden door het ontwikkelteam i-Tree Nederland.

Biodiversiteit en gezondheid

Andere ecosysteemdiensten staan hoog op het verlanglijstje van de USDA Forest Service, zoals biodiversiteit, maar dit onderwerp is tot op heden te complex om in een model om te zetten. Wel is de USDA Forest Service dringend op zoek naar partners om dit verder uit te werken. De waardering van het effect van bomen op gezondheid is al beschikbaar in i-Tree Eco voor de VS, maar niet internationaal. Hierbij wordt beoordeeld wat de impact is van de luchtkwaliteit op de gezondheid. Er zijn nog geen plannen om dit internationaal beschikbaar te maken. Er is een mogelijkheid om de berekeningen om te zetten naar Nederlandse standaarden buiten het softwaremodel om. Het ontwikkelteam i-Tree Nederland zal zich hierover moeten buigen. Tot die tijd moeten de eenheidsprijzen voor luchtvervuiling gebruikt worden in i-Tree Eco, waarin de gezondheidseffecten al zijn verwerkt (Handboek Milieuprijzen 2017, CE Delft).

De waarde van i-Tree in Nederland

De voortdurende ontwikkeling van i-Tree biedt perspectieven voor de bomen in Nederland. Het aantal toepassingen van i-Tree wordt hierdoor vergroot, en dat is niet het enige. De bewustwording van de positieve effecten van bomen op ons en onze leefomgeving zal steeds verder groeien. Ook zullen de bedragen die uit i-Tree rollen toenemen wanneer het aantal ecosysteemdiensten wordt uitgebreid binnen de i-Tree softwaretools. Veel mensen zullen getriggerd worden door de bedragen die we met

i-Tree aan elke boom kunnen toeschrijven, al draait het daar uiteindelijk niet om. Zoals David Nowak benadrukte in juni, is het doel van i-Tree om goed boombeheer en -beleid te kunnen opstellen en uitvoeren en tegelijkertijd bewustwording van de baten van bomen te creëren. Dit kan bijvoorbeeld door het ontwikkelen van een realistisch aanplantbeleid voor het behalen van een bepaalde kroonbedekking, waarbij de keuze voor de juiste soort op de juiste plek vooropstaat.

Andere landen

In Amerika is i-Tree een ingeburgerd systeem als het aankomt op boominventarisaties. De FIA (het Forest Inventory and Analysis National Program van de USDA Forest Service) heeft i-Tree zelfs opgenomen in zijn inventarisatieprogramma, zodat de bossen van Amerika en de baten daarvan in beeld gebracht kunnen worden. De FIA bekijkt ook hoe de bossen zich ontwikkelen in de loop van de tijd. Deze tijd-factor is ook een ontwikkelpunt voor de i-Tree-ontwikkelaars en zal de komende tijd verder uitgedacht worden.

Aangezien in Nederland bijna elke publieke boom regelmatig wordt gecontroleerd en er veel gegevens over worden vastgelegd, is het maar een kleine stap om ook de i-Tree-variabelen van bomen, zoals kroongegevens, op te nemen tijdens de reguliere inventarisaties. Zo kan i-Tree een gestandaardiseerde manier worden om achtergrondinformatie te bieden voor beleids- en beheervraagstukken.

Ook voor het Verenigd Koninkrijk, Australië, Mexico en Canada is i-Tree Eco aangepast en het wordt daar veelvuldig gebruikt. In Australië worden i-Tree Eco en i-Tree Canopy vooral gebruikt om de kroonbedekking in verschillende steden te beoordelen en te volgen in de tijd (Campbelltown, 2018). In 'A 2020 vision report: Where are all the trees? An analysis of tree canopy cover in Australia' is i-Tree Canopy gebruikt om de kroonbedekking te bepalen als basis voor de doelstelling om de kroonbedekking met 20 procent toe te laten nemen voor 2020. Ook in het Verenigd Koninkrijk wordt i-Tree Eco gebruikt om in verschillende parken, wijken en steden de waarde van bomen vast te leggen. Het i-Tree-rapport van Londen uit 2015 is natuurlijk één van de bekendste. Een ander voorbeeld is Hyde Park in Londen, waar in 2018 alle bomen zijn geanalyseerd met i-Tree Eco. De doelen van deze studie waren: het

leveren van data voor het verbeteren van de diversiteit om de impact van ziekten en plagen te verminderen, het vinden van plekken waar bomen geplant kunnen worden, het maken van kosten-batenanalyses, het verzamelen van gegevens voor educatie en informatie voor bezoekers, en het benadrukken dat niet het aantal, maar de grootte van bomen belangrijk is voor het leveren van baten aan de leefomgeving. Ook wordt kroonbedekking in het Verenigd Koninkrijk veelvuldig gebruikt voor het stellen van doelen voor vergroening (Doick et al., Forest Research, 2017). En zo zijn er nog veel meer voorbeelden te vinden waarbij één van de modellen van i-Tree succesvol is toegepast. Er zijn dus ontzettend veel mogelijkheden en kansen voor het gebruik van i-Tree in Nederland. Platform i-Tree Nederland heeft een begin gemaakt; met de nieuwe ontwikkelingen in aantocht kunnen we dit verder uitbouwen om de ecosysteemdiensten van bomen maximaal op de kaart te zetten en te benutten.

Be social

Scan of ga naar:

www.boomzorg.nl/article/30606/de-toekomst-van-i-tree

Agro de Arend spreidt zijn vleugels

‘We bieden nu ook een totaalpakket aan hoveniers en aannemers’

Gerrit-Jan van Nifterik, eigenaar van Agro de Arend in Kesteren, zei een paar jaar geleden tegen Boom in Business: ‘Wij zijn geen “dozen-schuiver”, maar een kennispartner.’ Die claim maakt hij waar. Het handelsbedrijf biedt nu oplossingen voor de groensector.

Auteur: Santi Raats

Van Nifterik is afkomstig uit de boomkwekerijwereld. Dat geldt ook voor Joan Prosman, zijn accountmanager hoveniers en openbaar groen, die ook een achtergrond als hovenier heeft. Prosman is trots op deze achtergrond: ‘Omdat bijna al onze medewerkers uit de praktijk komen, kennen wij de belevingswereld van onze klanten als onze broekzak.’

Groei

Agro de Arend timmert flink aan de weg. Er is dit jaar een aantal nieuwe medewerkers bij gekomen en er staan nog enkele vacatures open. Het bedrijf telt nu in totaal 25 medewerkers, best veel voor een handelsbedrijf. Volgend jaar verhuist het van het vooroorlogse land- en tuinbouwschoolgebouw naar het Agro Business Centre in Opheusden, een nieuwbouw die fors groter is. Het huidige winkeltje wordt daar een grote winkel, waarin onder andere machines komen te staan en waar het gereedschap ruim en overzichtelijk uitgestald kan worden.

Alles draait om de boom

Dynamiek kenmerkt deze toeleverancier. In de beginjaren 2012-2015 richtte het bedrijf zich op boomkwekerijartikelen. Daarna kwamen er in rap tempo artikelen bij voor overheden, hoveniers en aannemers. Prosman: ‘We kregen meer vraag naar artikelen voor groeiplaatsin-

richting en gereedschap. Dat is ook logisch, want het draait allemaal om de boom, of die nu wordt gekweekt of aangeplant in een tuin of de openbare ruimte. Voor de boomkwekerijsector zijn we een grote partij, wellicht de Europese marktleider. Nu willen we ook de hoveniers- en aannemerijsector een totaalpakket kunnen bieden, met kennis vanuit de praktijk.’

Voor aannemer en hovenier

Het assortiment bestond al uit onder meer boompalen, gietranden, wortelbarrières, kluitverankering, beluchtings-, infiltratie- en drainagesystemen, wikkellijte en stambescherming. Daar zijn nu producten aan toegevoegd zoals antiworteldoek, antimollengaas, tonkinstokken, leirekken en dakringen, graszaad, meststoffen, matten van heide, boomschors en riet, afrasteringen en kantafsluitingen. Zelf vindt Prosman de cortenstalen kantafsluitingen, genaamd Straightcurve Garden Edging, erg mooi. ‘Ze krijgen een roestachtige uitstraling. Je hoeft ze niet meer te lassen; ze zijn makkelijk te verbinden en rond aan te leggen. Het ziet er strak uit.’

Efficiëntie

Agro de Arend streeft een hoog servicegehalte na. Prosman: ‘Het gaat er niet alleen om dat we een product verkopen. We denken mee over een totaaloplossing. Hoveniers en aannemers

4 min. leestijd

ADVERTORIAL

moeten vaak vijf leveranciers bellen voor al hun benodigde materialen. Bij ons krijgen ze alles na één belletje, in één levering of afhaalbeurt en op één factuur. Daarmee besparen ze ontzettend veel tijd. We hebben een ruime vloot vervoermiddelen, waaronder vrachtwagens en bussen, die gereden worden door eigen personeel, om zo snel en persoonlijk mogelijk goederen te kunnen halen en leveren. Vooral voor het vervoer van grote artikelen als tonkinstokken en boompalen is eigen transport het efficiëntst. Niet alleen tijd is geld. Agro de Arend laat zelf materialen maken en importeert deze, zoals jute boombanden, korven, bindbuizen en tonkinstokken. We hebben daarbij een directe lijn met de producenten. We kunnen dus flexibel schakelen en efficiënt omgaan met wat we deze kant op laten komen. Uiteindelijk heeft de klant het juiste product voor de juiste toepassing van één leverancier.'

Assortiment uitgebreid

De afgelopen paar jaar is het assortiment gereedschap uitgebreid. 'Bij onze gereedschappen moet je nu denken aan spanbanden, laadstroppen, hijsbanden, tuin-, straat- en snoei gereedschap, markeer- en meetgereedschap, kruiwagens en ladders', zegt Prosman. 'Wat betreft PBM hebben we regenkleding, waterpakken, werk- en handschoenen en persoon-

lijke beschermingsmiddelen voor het bestrijden van de processierups.'

Accu

Agro de Arend verkocht al de elektrische snoeischaars van Felco voor boomkwekers en hoveniers. Sinds januari 2019 is Agro de Arend ook dealer van het accutuingereedschap van Ego. 'Ego bestaat zeven jaar en is ongekend snel opgekomen. Het merk is meteen stevig in de markt gezet. Ego focust zich alleen op accu en produceert in een klimaatneutrale fabriek in China. Ooit begon het merk met vijf machines; inmiddels heeft het er meer dan

'Bij ons krijgt men alles na één belletje, in één levering of afhaalbeurt en op één factuur'

GROEIPLAATSVERBETERING

International Tree Service B.V.

Rijksstraatweg 41A
1396 JD Baambrugge
info@itsfortrees.nl
Tel. +31 (0)6 5349 1303
Tel. +31 (0)294 291090
www.itsfortrees.nl

ALGIHUM

Bodemactivatie

HØKAN

Vloeibare meststof

DENDROMIX

Dieptebemesting

DENDROVORM

Oppervlaktebemesting

Jos Scholman

Tel.: 030 60 44 282

josscholman.nl

Lite-Net is een biologisch afbreekbaar net dat water vasthoudt, voor om de kluit van een boom of heester.

dertig. In Noord-Amerika is Ego al marktleider. Qua prijs kan het merk goed meekomen. De accu's zijn hufterproof en passen op alle Ego-gereedschappen en we horen goede verhalen over de kwaliteit.' Met Felco en Ego zet de toeleverancier duidelijk in op een elektrische koers. 'Er is één uitzondering: de Stihl-processierupszuiger verkopen we als motorgereedschap', aldus Prosman.

Water bufferen rond de kluit

Andere nieuwigheden zijn Lite-Net en Lite-Strips. 'We willen inzetten op duurzaamheid. Behalve door te kiezen voor accu, doen we dat

door waar mogelijk oplossingen te bieden met natuurlijke materialen in plaats van kunststof of rubber, maar ook met producten die zuinig met water omgaan. Met Lite-Net en Lite-Strips kun je de watergift verminderen in tijden van droogte. Lite-Net is een biologisch afbreekbaar net voor om de kluit van een boom of heester, maar het kan ook worden gebruikt voor gazons en sportvelden en onder de begroeiing op snel water afvoerende dijkhellingen en taluds. Het net is gemaakt van PLA; het houdt water vast en geeft het langzaam weer af. Het net is voor 90 procent open en kan 85 tot 90 procent van zijn eigen volume aan water opnemen. In totaal gaat

Elektrische bladblazer van Ego

het net circa vijf jaar mee. Dit product is er ook in vlokform, zodat het gemengd kan worden door de inhoud van een bloembak of door de groeiplaats van een boom of heester. Een tweede variant van Lite-Strips is gemaakt van houtvezels; deze gaat niet vijf, maar één jaar mee.' In een latere editie zal Agro de Arend dieper ingaan op zowel het Ego-accutuingereedschap als de producten Lite-Net en Lite-Strips.

Be social

Scan of ga naar:

www.boomzorg.nl/article/30613/

agro-de-arend-spreidt-zijn-vleugels

'De medewerkers van Agro de Arend komen uit de praktijk en weten wat er speelt'

Joan Prosman

Gerrit-Jan van Nifterik

Volgend jaar verhuist Agro de Arend van het vooroorlogse land- en tuinbouwschoolgebouw in de Tielsestraat in Kesteren naar het Agro Business Centre in Opheusden; een nieuwbouw die fors groter is.

Je kunt de (klim)boom in

Boomkwekerij Ebben stimuleert buiten spelen met Up-A-Tree: een boomklimmiddag voor basisscholieren

Leg die iPad opzij, de klimboom heeft de toekomst! Acht op de tien kinderen antwoordt op de vraag 'Hoe speel je het liefst?' met: 'Een hut bouwen, klimmen of een boomhut maken.' Het enthousiasme van de kinderen tijdens het event Up-A-Tree ondersteunt dit. Onder het motto 'minder scherm, meer in de cloud' wordt een lokale basisschoolklas de boom in gestuurd. Tak voor tak de clouds bereiken, er is niets mooiers.

Auteur: Willemijn van Iersel

Op woensdag 3 juli was het zover. De kinderen werden in een heuse oude Amerikaanse schoolbus opgehaald van het schoolplein. Verschillende achterblijvers keken jaloers naar het hele gebeuren en vroegen beteuterd aan buschauffeur Toon Ebben: 'Hoe hadden we ons hiervoor kunnen inschrijven?'

Levensvaardigheden

De naam van het event luidt: Up-A-Tree. Onder het motto 'minder scherm, meer in de cloud' wordt het buiten spelen gestimuleerd en de woonomgeving weer zo aangekleed dat buiten spelen weer uitdagend is. Door in bomen te klimmen, verwerven kinderen belangrijke levensvaardigheden, zoals durf en doorzettingsvermogen, maar ook gepaste voorzichtigheid. Niet alleen leren ze zichzelf en hun omgeving beter kennen, maar ook bomen, schors, stam, takken en bladeren; alles wordt spelenderwijs ontdekt.

Klimles

Na een klimles van Toon Ebben en een demonstratie van geschikte én ongeschikte klimbomen barst het event los. De bomen worden enthousiast aangevallen door alle 'klimapen'. Na een tijdje oefenen in kleinere klimbomen rijdt de schoolbus verder naar de allergrootste klimbomen in de kwekerij. De grote vleugelnoot wordt door de meeste kinderen bestempeld

als de beste klimboom. Maar ook de plataan, notenboom en haagbeuk worden goedgekeurd. Ergens vanuit een boom klinkt: 'Ik wil later boom worden!'

Jaarlijks terugkerend evenement

Het Up-A-Tree-event zal een jaarlijks terugkerend evenement worden, met als ambitie een speelbomencompetitie voor basisschoolkinderen als onderdeel van de Nederlandse Klimkampioenschappen voor Boomverzorgers.

Noerah, 6,5 jaar:

'Ik hou van klimbomen!'

2 min. leestijd

ACTUEEL

'Ik wil later boom worden!'

Hidde, 5 jaar: 'Ik mocht niet helemaal naar boven klimmen van mama. Klimbomen zijn leuker dan tablets!'

Be social

Scan of ga naar:

www.boomzorg.nl/article/30428/je-kunt-de-klimboom-in

Djayden, 7 jaar: 'Ik ga niet helemaal naar de top, want ik weet niet of die takken mij houden.'

Fedder, 4 jaar

Elin, 7 jaar: 'Ik klim ook graag bij de Cuijkse tuin; daar staat ook een mooie klimboom.'

Professioneel en duurzaam groenonderhoud

Bij het beheren en exploiteren van maatschappelijke locaties komt ook (groen)onderhoud kijken. Accres uit Apeldoorn zorgt voor een optimale klantbeleving en een gastvrije ontvangst op alle locaties; een goede groenvoorziening is daar een onderdeel van. Voor het groot onderhoud van het groen heeft Accres een langdurig samenwerkingsverband met Stihl-leverancier Poel Bosbouwartikelen uit Apeldoorn.

Al sinds 2000 levert Poel Bosbouwartikelen verschillende gereedschappen aan Accres. 'Het merk Stihl heeft een goede reputatie en is betrouwbaar. Als Accres hebben wij gezien dat Stihl zich de afgelopen jaren verder heeft ontwikkeld, met name in accugereedschappen. Naar onze mening blijven zij hierin de concurrentie voor', aldus Richard Zunnebel, locatieverantwoordelijke van Stadspark Berg en Bos in Apeldoorn, een onderdeel van Accres.

Duurzaam met minder geluid

Accres heeft Poel Bosbouwartikelen ingeschakeld om een deel van het motorisch handgereedschap te vervangen. Zowel Accres als Poel Bosbouwartikelen hecht veel waarde aan duurzaamheid. De overstap naar accugereedschap is dan ook logisch. 'Wij zijn trots dat wij deze samenwerking verder kunnen professionaliseren. Accres heeft een praktijkgerichte en duurzame keuze kunnen maken voor de machines, waarbij geen concessies zijn gedaan aan de output en tevens een mooie besparing wordt bereikt dankzij de alkylaatbrandstof', aldus Wiljo

van Essen van Poel Bosbouwartikelen. Voor een optimale bezoekerservaring op de locaties heeft accugereedschap als voordeel dat er veel minder geluid wordt geproduceerd. 'Het onderhoud van Stadspark Berg en Bos waarbij machines nodig zijn, moest in het verleden altijd plaatsvinden tussen 08.00 en 10.00 uur, voordat de grote bezoekersstromen voor de Apenheul door dit prachtige park lopen. Met de nieuwe accugereedschappen is de overlast zo veel minder, dat er de hele dag machinaal onderhoud gepleegd kan worden. Daardoor is een ruimere planning mogelijk en worden er meer projecten uitgevoerd op jaarbasis', licht Richard Zunnebel toe. Naast de bosmaaiers zijn ook de benzineheggenscharen vervangen door accuvarianten die over dezelfde kracht beschikken, maar veel stiller en schoner zijn. Tevens heeft Accres de gelegenheid aangegrepen om ervaring op te doen met de handgedragen accubladblazer BGA100 van Stihl.

Veiligheid en lease

Behalve minder geluid zijn er nog vele andere

3 min. leestijd

ACTUEEL

Over Accres:

Accres uit Apeldoorn is een multimaatschappelijke dienstverlener, dat wil zeggen beheerder en exploitant van maatschappelijk vastgoed. Accres beheert zwembaden, wijkcentra, sporthallen, kinderboerderijen en parken. Op en rond de ruim tachtig exploitaties die Accres beheert, worden vele gasten verwelkomd die allemaal een optimale bezoekerservaring krijgen aangeboden. Voor opdrachtgevers is Accres een enthousiaste, betrouwbare partner met ambitie, die houdt van resultaten die staan en zoveel mogelijk meetbaar worden gemaakt. Daarnaast biedt de afdeling Sportstimulering ook activiteiten en evenementen aan om mensen in beweging te krijgen. Meer informatie vindt u op www.accres.nl.

Over Poel Bosbouwartikelen BV:

Poel Bosbouwartikelen bestaat dit jaar veertig jaar en is daarmee de oudste en tevens grootste Stihl-dealer van Nederland. Poel Bosbouwartikelen is een dynamisch, servicegericht bedrijf voor de groene sector. Poel levert machines, onderdelen en accessoires van Stihl, klimmaterialen, persoonlijke beschermingsmiddelen, zaagschoenen, veiligheidsschoenen, beschermende werkkleding en producten voor de boom. Naast een grote voorraad van deze producten heeft Poel uitgebreide specialistische kennis in huis om op ieder vakgebied goed te kunnen adviseren. Onderhoud, keuringen en reparaties kunnen volledig in eigen huis of op locatie voor u worden verzorgd. Meer informatie vindt u op www.poelonline.nl.

bij Poel Bosbouwartikelen. Daarop besloot Accres een leasecontract aan te gaan met Poel Bosbouwartikelen.

‘Door de overstap naar accumachines met een leasecontract hebben wij een stap gezet naar een professionelere uitstraling van onze locaties. Met dit contract hebben wij altijd de garantie van goed en nieuw materiaal. Bij uitval van machines is er direct vervangend materiaal beschikbaar en wij worden volledig ontzorgd in het onderhoud van de materialen’, aldus Richard Zunnebeld. Hij heeft met zijn team op Stadspark Berg en Bos ook te maken met piekperiodes waarin meer materiaal nodig is. Poel Bosbouwartikelen biedt Accres dan de mogelijkheid om voor korte perioden extra machines te huren.

Cultuurverandering

Verder vertelt Richard Zunnebeld dat naast Stadspark Berg en Bos ook andere locaties van Accres tevreden zijn over de overstap. Op de

kinderboerderijen was men eerst sceptisch; op deze locaties is altijd met motorisch gereedschap gewerkt. Maar door het leasecontract, de genoemde voordelen en de ervaring die er nu is heeft de overstap tot een ware cultuurverandering geleid. Ook bij openluchtbad Boschbad en de parkeerplaats Berg en Bos is de tevredenheid over het onderhoud groot.

Ruimte voor ontwikkeling

Accres zal de komende jaren gebruik blijven maken van de diensten en machines van Poel Bosbouwartikelen. Om de cirkel rond te maken, zou het mooi zijn als de accu's opgeladen konden worden via zonnepanelen op de locaties. Dat is voor nu nog toekomstmuziek.

voordelen te noemen die kunnen motiveren om de overstap naar accugereedschappen te maken. De gereedschappen werken ergonomischer doordat het gewicht van de machines een stuk lager is. De materialen zijn veilig en beter voor de gezondheid van de medewerkers omdat er minder uitstoot is. Alles bij elkaar waren er voldoende redenen voor Accres om met Poel Bosbouwartikelen te kijken naar de beste mogelijkheid om over te stappen naar accugereedschappen van Stihl. ‘Met het Poel-machineconcept hebben wij voor Accres de maandelijkse onderhoudskosten van de machines inzichtelijk gemaakt en kan Accres vertrouwen op snelle en deskundige service voor zijn motorische en accuhandgereedschappen’, zegt Wiljo van Essen.

De gemeente Apeldoorn heeft een leasecontract met Poel Bosbouwartikelen. Dat bleek voor Accres ook een goede oplossing. Dankzij het goede en nauwe contact tussen Accres en de gemeente Apeldoorn kwam de mogelijkheid ter sprake om machines te leasen

Be social

Scan of ga naar:

www.boomzorg.nl/article/30283/professioneel-en-duurzaam-groenonderhoud

‘We are in need of climate trees!’

Verslag van een succesnummer: tweede editie Nationaal Symposium Climate Trees

‘We are in need of climate trees, climate trees, climate trees, connecting birds and plants and bees! Op donderdag 27 juni zong een zaal vol landschapsarchitecten, boomverzorgers, boomkwekers en andere boomliefhebbers vrolijk mee met ‘alter ego’ Maria Di Lucca, hoogleraar botanie aan de Universiteit van Mantua. Ondanks de soms wat sombere boodschap over het veranderende klimaat was het een inspirerende dag, waarop de nieuwste wetenschappelijke inzichten over (stads)bomen werden gedeeld.

Auteur: Willemijn van Iersel

Klimaatverandering is here to stay

Dagvoorzitter Henry Kuppen heet het internationale publiek welkom. Hij wil naar eigen zeggen geen hel en verdoemenis preken over het veranderende klimaat, maar wil wel reëel blijven. ‘De klimaatverandering is er; wij zien dit dagelijks in ons werk.’ Kuppen frist even het geheugen van de wat oudere aanwezigen op en noemt de écht strenge winters, waarin hele ligusterhegjes kapotvroren, waarna hij razendsnel overgaat naar het heden: ‘De nieuwe realiteit is dat olijfbomen de Nederlandse terrassen domineren.’ Kuppen vraagt daarbij direct aan de zaal: ‘Moeten we dat willen? Deze exoten brengen exotische ziektes en plagen mee, zoals *Xyllela*. Dit zijn vraagstukken om rekening mee te houden. Ik hoop dat jullie vandaag geïnspireerd worden en geënthousiasmeerd raken.’

Presentatie Climate Trees List

Kuppen geeft het woord aan Kees van Rooijen en Bjorn Kohlmann van Tree Centre Opheusden. Zij heten alle aanwezigen welkom in de regio. Van Rooijen: ‘Klimaatverandering

is grillig en onvoorspelbaar. Als boomkwekers moeten we hiermee omgaan. Kennisdeling is daarbij belangrijk. Wij hebben de kennis om de juiste boom op de juiste plaats te zetten.’ Na twee korte films, waarin TCO als coöperatie wordt uiteengezet en beelden van het recente koninklijke bezoek worden getoond, is het tijd om de Climate Trees List Opheusden te presenteren. Dit is een klimaatbomenlijst die is gebaseerd op de wetenschappelijke lijst van WUR van *climate trees* die beschikbaar zijn in de regio van TCO. ‘Dit helpt beleidsmakers en landschapsarchitecten bij hun zoektocht naar goede én beschikbare bomen.’

Succesnummer Maria di Lucca

Kuppen geeft vervolgens het woord aan mysteryguest Maria Di Lucca. Met vlijmscherpe woorden laat Di Luca direct weten dat ze er is: ‘Monoculturen vermoorden de natuur en de boomkwekerijbusiness is eigenlijk één grote monocultuur. De sector moet meer gaan kijken naar de natuur en hoe alles met elkaar is verbonden.’ Di Lucca roept daarna op om allen

7 min. leestijd

ACTUEEL

mee te zingen met het pakkende refrein van haar *climate trees*-lied. Met de woorden: 'We zouden een kwekerskoor moeten beginnen!' verlaat Di Lucca het podium.

Climate proof urban forest

Associate professor René van de Velde van de TU Delft is de volgende spreker. Van de Velde gaat binnen het vraagstuk *climate trees* onder andere in op de koelingswaarde van bomen tegen stedelijke hittestress. Zijn onderzoek naar de architectonische waarde van bomen wordt daarbij betrokken. 'Er wordt veelal gepraat over boomsoorten, maar weinig over de baten van bomen in combinatie met architectuur.' Het onderzoek van Van de Velde moet in 2020 eindigen met een lijst van architectonische bomen die geschikt zijn voor in de stad. In Delft is een *living lab* aangelegd, waar in boombakken verschillende bomen zijn aangeplant zonder te kijken naar soorten, puur op basis van de architectonische waarde.

Planthunter

Na een korte koffiepauze is de beurt aan Harry Watkins, researcher aan de University of Sheffield en landschapsarchitect. Watkins kun je het best omschrijven als een planthunter 2.0. Iedereen is bekend met de verhalen van planthunters in de 16e, 17e, 18e en 19e eeuw. Zij voeren met hun schip over wereldzeeën om de mooiste en zeldzaamste planten te verzamelen. Watkins is hierop een moderne variant. Zonder schip, maar met algoritmes speurt hij naar soorten die wellicht beter bestand zijn tegen het veranderende klimaat.

Watkins begint zijn presentatie met het beantwoorden van de vraag hoe hij terecht-

Bjorn Kohlmann presenteert klimaatbomen lijst

gekomen is in zijn onderzoek. De eerste dia toont een rustgevend parkje met spelende kinderen. Watkins grapt direct: 'Niet erg Brits, want ze vechten nergens...' Hij gaat verder: 'Als landschapsarchitect pakte mijn keuze voor beplanting niet altijd goed uit. Daarom stelde ik mijzelf niet langer de vraag of de bomen op de juiste plek staan, maar of de boeken wel de juiste informatie geven.' Watkins noemt als voorbeeld magnolia, een bekende soort die veelal als redelijk delicaat, dorstig en een liefhebber van zon wordt omschreven. Maar is dit wel waar? Bestaat er geen verschil tussen de praktijk en de wetenschap? En is het selecteren op soorten nog wel van deze tijd? Onderverdeling in soorten is ook maar een concept dat wij ooit

Is magnolia wel een delicate, dorstige en zonninnende boom?

René van de Velde

Harry Watkins

Rondleiding bij seminar

zijn gaan gebruiken. De Britse onderzoeker gebruikt een handige onderzoekstool om verschillende soorten magnolia's uit diverse landen onder te verdelen in een driehoek, op basis van de eigenschappen stresstolerant, competitief en ruderaal.

Naast zijn zoektocht naar variaties op soorten heeft de grappende Brit ook een parallel onderzoek lopen. In deze studie wordt bekeken hoe planten kunnen worden onderverdeeld binnen deze driehoek. Zijn tools hiervoor: big, big data. Watkins brengt zijn onderzoeksresultaten nog dit jaar naar buiten in vier à vijf papers. Na de meer dan interessante lezing van de enthousiaste Brit is het tijd voor een rondleiding over de kwekerij van Batouwe en een lekkere lunch.

Roeland Lelieveld

Als laatste spreker staat op de agenda Roeland Lelieveld, boomverzorger in Den Haag. Hij is bekend van zijn benijdenswaardige positie

in de Duurzaamheidslijst, de Trouw top 100. Die positie verwierf hij door zijn onderneming Africa Wood Grow in Kenia. De omschrijving 'realistische idealist' is goed van toepassing op Lelieveld. Zijn doel om ontbossing en bodemerosie te stoppen door het oprichten van Afrikaans bosbouwbedrijf, leverde negen jaar geleden opgetrokken wenkbrauwen op. Zelfs Roelands vader zette vraagtekens bij zijn plannen: 'Geld brengen naar dat verloren continent, dat doe je niet.' Lelieveld zette echter door en inmiddels heeft het bedrijf meer dan 300.000 bomen geplant. De boom die wordt gebruikt is *Melia volkensii*, een inheemse boomsoort die verdween toen de giraffes en koedoes uit het gebied verdwenen. De zaden van de boom werden namelijk door deze dieren gegeten en uitgepoept. Met behulp van een Japanse stichting is een nieuwe methode ontwikkeld om succesvol zaailingen te creëren. De natuurlijke situatie in Kenia is gemengd savannebos, maar door menselijk toedoen is het land kaal geworden en hebben de weersinvloeden vrij spel.

De zon bakt de grond, door de regen wordt hij verdicht. Door het aanleggen van bos moet alles letterlijk weer gaan leven. Het uiteindelijke doel van de Hagenaar is om binnen dertig jaar zeshonderd vierkante kilometer in Kenia te bebossen. Niet alleen met zijn bedrijf, maar ook door een voorbeeld te zijn voor lokale boeren en hen te voorzien van informatie en fondsen om zelf te starten.

En dan is het alweer tijd voor het laatste inhoudelijke onderdeel van het symposium: het *tree officers forum* met John Parker, boomverzorger in London, Andreas Schneider, landschapsarchitect bij HafenCity in Hamburg, Rob Zweekhorst, boomverzorger in Heerhugowaard en Jelle Hiemstra, senior onderzoeker bij Wageningen Universiteit.

De vier heren discussiëren onder leiding van Kuppen over diverse stellingen. Deze stellingen waren eerder ook al voorgelegd aan de lezers van Boom in Business en Boomzorg, om een compleet beeld te krijgen van de verschillende meningen. De eerste stelling luidt: aanplanten van cultivars in de klimaatbestendige stad is passé.

De stad climate proof maken betekent dat je zoveel mogelijk diversiteit moet aanplanten.

Dat houdt ook in dat je moet stoppen met de aanplant van klonen en dus geen cultivars meer mag toepassen.

De lezers stemden als volgt:

Eens	21%
Oneens	60%
Neutraal	19%

De heren zijn redelijk eensgezind: allen zijn

Maria di Lucca

Roeland Lelieveld

het ermee oneens. Volgens de Londense John Parker zijn cultivars te belangrijk om te kunnen missen. Kuppen stelt de heren nog de vraag of er dan een maximum is aan de mate waarin je cultivars kunt toepassen. Jelle Hiemstra: 'Je moet de schuld niet alleen leggen bij cultivars. Monocultures aanleggen is ook een slecht idee; hou de diversiteit in het achterhoofd.'

De tweede stelling is: **De echte winst is niet te behalen met klimaatbomen, maar met een goed klimaat voor bomen.** De juiste boom op de juiste plek is belangrijk. De echte winst is te behalen door onze steden goed in te richten met groeiplaatsen. Ook hierover is het forum, net als de lezers, redelijk eensgezind. John Parker: 'Je moet de openbare ruimte anders inrichten, maar je moet ook rekening houden met de realiteit. Het plaatje van de goede groeiplaats ken ik nog van mijn opleiding, maar dat ben ik in London nog nooit tegengekomen. Je mag al blij zijn als een boom 1 m3 heeft.'

Eens	88%
Oneens	2%
Neutraal	10%

Derde stelling: **Boomkwekers en boombeheerders hebben samen de oplossing in handen.**

Boomkwekers hebben verstand van bomen, boombeheerders van bomen in de stad. Alleen als die partijen hun kennis samenbrengen, kun je spreken van *climate trees*. Hier ligt een taak voor de wetenschap.

Jelle Hiemstra protesteert uiteraard als rasechte wetenschapper tegen de kop van de quote: 'Ik mis de onderzoeker hier. Boombeheerder,

Henry Kuppen

boomkweker EN boomonderzoeker hebben samen de sleutel in handen.' Rob Zweekhorst heeft hierbij zijn twijfels: 'Boomkwekerijen zijn commercieel gedreven en boombeheerders zijn *old-school*; zij durven niet om alternatieven te vragen bij kwekers. Wij beheerders moeten meer durven en om betere bomen vragen!' Andreas Schneider moet hier als landschapsarchitect uiteraard tegen protesteren: 'We hebben ook de architect nodig in dit verhaal. Zij zijn de partij die de bomen toepassen.'

Eens	62%
Oneens	14%
Neutraal	24%

De vierde en laatste stelling: **We moeten onze steden fundamenteel anders gaan inrichten: niet de auto op één, maar het klimaat.**

Onze steden zijn de afgelopen tientallen jaren sterk gegroeid. Daarbij was de insteek steeds mobiliteit en een hoge dichtheid. Dat moet structureel omgedraaid worden: niet de auto op één, maar een groene en klimaatbestendige inrichting.

Op het podium wordt wat lacherig gereageerd op deze stelling. Kuppen stelt de vraag nog eens aan de zaal. 'Is hier iemand überhaupt tegen?' Geen enkele vinger gaat de lucht in ... Onder de lezers van onze bladen was iemand zo dapper om het hiermee oneens te zijn, helaas zonder motivering. Jelle Hiemstra trapt af: 'De ruimte in een stad is beperkt en kan beter worden besteed dan aan auto's.' Andreas Schneider: 'In Hafencity in Hamburg zijn wij hier al van uitgegaan. We hebben daar 0,4 parkeerplaats per woning aangelegd.' De andere heren beamen dat de afname van het aantal

auto's een trend is die ingezet en onomkeerbaar is.

Eens	86%
Oneens	2%
Neutraal	12%

Kuppen neemt weer het woord: 'Ik hoop dat jullie allen geïnspireerd naar de borrel gaan en dat we samen verschillende rassen aan kweken en mooie soorten gaan toepassen.' Na de gezellige borrel neurie ik op weg naar de auto: *We are in need of climate trees, climate trees, connecting birds and plants and bees.*

Climate trees song

*'As a botanist I can truly tell you
That trees aren't just a living thing
They connect all of the birds, the bees,
the million
They are capo, they are precious,
they are king
They were here long before the Pleistocene
They are fabulous not only 'cause
they're green.*

*We are in need of climate trees, climate trees,
climate trees, climate trees
Connecting birds and plants and bees.*

*I have taught you today a tiny little bit,
because we need you growers to understand.
You are a part of nature's future not a tiny bit
You determine what we buy and what
we plant
Be a hero, that is what I have in mind
In a way you decide the future of mankind*

*We are in need of climate trees, climate trees,
climate trees, climate trees
Connecting birds and plants and bees.*

Be social

Scan of ga naar:

www.boomzorg.nl/article/30604/we-are-in-need-of-climate-trees

Niks doen is geen optie, zelfs niet als dat de beste optie is

Jeuk

Het jaar 2019 zal de geschiedenis in gaan als het jaar van de jeukrups. De populatie van deze beestjes is door alle records heen geschoten en hoewel het natuurlijk helemaal niet zeker is, zijn veel mensen bang dat die populatie steeds verder zal groeien. Als bestuurder kun je dan niet op je handen blijven zitten; de burgers verwachten actie omdat ze overlast ervaren. Niks doen is geen optie, zelfs niet als dat de beste optie is.

Een van de problemen is dat eigenlijk niemand weet waarom de rups dit jaar zo ongemeen succesvol was. Oké, misschien waren de omstandigheden een tikje beter door de hete zomer van 2018, maar dat lijkt mij geen verklaring voor een dergelijke explosie. De huidige uitbarsting is

langs de straat en liefst ook maar één soort gras onder die boom. Wij hebben het zelfregulerende vermogen van de natuur danig in de war geschopt. Aan de andere kant is de natuur ook ongemeen krachtig. Bij mij in de buurt ligt een laan waarin de ene na de andere eikenboom is gekroond met het bekende rood-witte lintje. Die weg maakt na een halve kilometer een draai en gaat verder langs een bosrand; en meteen zijn de lintjes verdwenen. Alles is verder hetzelfde, maar de overlast is weg. Hetzelfde geldt voor bomen waar klimop in zit; ook daarin zie je zelden of nooit jeukrupsen.

Volgens mij is de huidige overlast door de jeukrups de zoveelste *call of nature* dat we het allemaal anders moeten gaan doen. De laatste jaren zie een toenemende trend dat de natuur als de vijand wordt gezien. Je mag het bos niet in vanwege teken, de reuzenteek staat aan de poorten te rammelen en de tijgermug en de Aziatische hoornaar zijn al onder ons. Al die vijanden verslaan, dat gaat echt niet lukken. We moeten meer wat meer vertrouwen krijgen in de natuur, zelf een stapje terug doen en iedereen weer op zijn plaats laten zetten door biodiversiteit.

Met vriendelijk groet,
Hein van Iersel (hein@nwst.nl)
Hoofdredacteur

Volgens mij is de huidige overlast door de jeukrups de zoveelste *call of nature* dat we het allemaal anders moeten gaan doen

het resultaat van een ultracomplex proces, waar we niets of bijna niets van weten. We zijn het er, dunkt me, redelijk over eens dat dit proces voor een groot deel wordt bepaald door biodiversiteit. Dat de natuur er in zijn bonte verscheidenheid zelf voor zorgt dat iedereen zijn plaats krijgt, en dat wat wij plagen noemen, wordt veroorzaakt door een supercomplex geheel van beestjes, insecten, planten, bacteriën en schimmels die elkaar op hun plaats houden. In onze nette, aangeharkte straten is dat proces natuurlijk tot op het bot verstoord. We willen nog maar één soort boom

Be social

Scan of ga naar:

www.boomzorg.nl/article/30688/jeuk

De partners van

Boomzorg

VAKBEURS OPENBARE RUIMTE

2-3 OKT JAAR
2019 BEURS
UTRECHT

Ga in gesprek met
ruim **600 exposanten**

Raak geïnspireerd
in de **Groene Stad**

Neem deel aan de
Groenspiratie Tour

Schuif aan bij meer
dan **80 lezingen**

Registreer gratis op www.openbareruimte.nl

Hét totaal-evenement voor ontwerp, inrichting,
onderhoud en beheer van openbare ruimte.